

Yhteistyön maakunta • Samarbetets landskap • Cooperative region

Keski-Pohjanmaan kasvuohjelma 2024 – 2025

KESKI-POHJANMAAN LIITON KASVUOHJELMA 2024-2025

Sisällysluettelo

Johdanto	2
1. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmaa 2022-2025 toimeenpaneva kasvuohjelma.....	3
1.1. Maakuntaohjelman kehittämisteemat	3
1.2. Kasvuohjelma ja alueen toimijoiden osallisuus	4
2. Maakunnan aluekehittämisen tilanne- ja kehityskuva	5
2.1. Väestödynamikka.....	6
2.2. Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen	9
2.3. Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet.....	11
2.4. Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen	12
2.5. Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana	14
2.6. Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy.....	16
2.7. Maakuntien yhteinen kehittäminen ja kansainvälinen yhteistyö	17
2.8. Kasvuohjelman painotukset ja kehittämisen teemat	18
3. Keski-Pohjanmaan kasvuohjelman kehittämisen teemat.....	19
3.1. Elinkeinoelämän kilpailukyky.....	19
3.2. Osaavan työvoiman saatavuus	21
3.3. Liikenteellinen ja digitaalinen saavutettavuus.....	23
3.4. Maakunnallinen veto- ja pitovoima	25
3.5. Maakunnan asukkaiden hyvinvointi, turvallisuus ja yhteisöllisyys	27
Yhteenvedo kasvuohjelman painotuksista, keskeisistä kehittämisteemoista ja.....	29
-toimista.....	29

LIITE 1 Kasvun ja kehittämisen rahoitusohjelmat

LIITE 2 Rahoitustaulukko

LIITE 3 Keski- Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022-2025 seurantamittarit

Johdanto

Alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta annetun lain (756/2021) 17 §:n mukaan maakuntien liitot vastaavat aluekehittämisen strategisista kokonaisuuksista alueillaan vahvassa yhteistyössä alueensa kuntien, muiden maakuntien sekä eri kansallisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Tässä tehtävässään maakuntien liitot valmistelevat ja toimeenpaneavat maakunnan pitkän aikavälin strategian, joka ottaa huomioon alueen elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä, erityisesti alueen älykästä erikoistumista.

Maakuntaliittojen tulee strategiatyössään edistää alueen elinvoimaisuutta, kilpailukykyä ja saavutettavuutta, seurata ja ennakoida maakunnallista yleistä aluekehittämistä sekä toimintaympäristön ja osaamistarpeiden muutoksia, myös kansainvälistymiskehitystä. Näitä tehtäviään maakuntien liitot hoitavat yhdessä alueen kehittämiseen osallistuvien viranomaisten sekä muiden julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa maakunnan olemassa olevien ja tulevien asukkaiden hyvinvoinnin, turvallisuuden ja yhteisöllisyyden kehittämiseksi ja edistämiseksi.

Keski-Pohjanmaan kasvuohjelmalla 2024–2025 toimeenpannaan Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 jälkimmäinen puolisko. Kasvuohjelman perusteena on ollut vuoteen 2032 ulottuva maakunnan tulevaisuuskatsaus. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 kehittämispainotusten ja niitä läpilleikkaavien tavoitteiden mukaiset eri sidosryhmistä koostuvat teematyöryhmät kokoontuivat keväällä 2023 pohtimaan muutostrendejä, niiden seurauksia ja Keski-Pohjanmaan tulevaisuuskuvaavuudelle 2032. Tulevaisuuskatsauksen pohjalta ryhmien työ jatkui elokuussa pohdinnalla tulevan kahden vuoden keskeisistä aluekehittämisen painotuksista ja kehittämisen toimenpiteistä, joista nyt on johdettu Keski-Pohjanmaan kasvuohjelma vuosille 2024–2025.

Tulevaisuuskatsauksen yhteydessä päivitettiin maakuntaohjelman osana oleva älykkään erikoistumisen strategia. Ekosysteemiajattelu, älykäs erikoistuminen sekä alueiden kyvykkyyksien ja jatkuvan oppimisen merkitys korostuu. Alueiden erityispiirteisiin ja vahvuuksiin perustuva kehittäminen, vahva verkostoituminen ja yhteistyö tulevat olemaan edelleen keskeisiä maakuntaohjelman toimeenpanoa ja uutta kasvuohjelmaa ohjaavia teemoja Keski-Pohjanmaalla. 2020-luvulla yhteiskunta ja maailma ovat monien muutosten, kriisienkin keskellä.

Keski-Pohjanmaan maakunnassa voimme yhdessä vastata muutokseen mukauttamalla toimintatapoja rohkeasti uusien tarpeiden vaatimaan suuntaan. Muutostarpeet, kuten energiamurros, puhdas siirtymä sekä digitalisaatio luovat Keski-Pohjanmaalle hienoja mahdollisuuksia kehittyä. Maakunnalla on erittäin hyvät edellytykset kääntää edellä mainitut muutostarpeet alueen ja yrittäjyyden hyödyiksi elinvoimaetua ja yritysten toimintaedellytyksiä vahvistaen. Hallittu muutokseen reagoiminen edellyttää kaikilta maakunnan toimijoilta aktiivista, ennakoivaa, kokeilevaa ja osallistavaa asennetta.

1. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmaa 2022-2025 toimeenpaneva kasvuohjelma

1.1. Maakuntaohjelman kehittämisteemat

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategia 2040 ja maakuntaohjelma 2022–2025 linjaavat tärkeimmät maakunnalliset kehittämistoimet neljän vuoden toimintakaudelle. Maakuntaohjelma on rakennettu yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa työryhmä - ja seminaarityöskentelyn avulla. Tuloksena on vahva ja eteenpäin suuntaava strategia sekä ohjelma, joissa visiona ja päätavoitteena on hyvinvoiva kestävän kasvun maakunta.

Maakunnallisia kehittämistoimenpiteitä tullaan toteuttamaan nelivuotiskaudella kolmen kehittämispainotuksen kautta: osaaminen, kilpailukyky ja saavutettavuus. Kehittämispainotuksia läpileikkaavina kehittämistavoitteina toimivat vahva maaseutu, ilmasto ja ympäristö, hyvinvointi ja yhteisöllisyys, veto- ja pitovoima ja kansainvälisyys. Läpileikkaavat kehittämistavoitteet ovat mahdollistamassa maakuntastrategian- ja ohjelman tavoitteiden ja kokonaisvision toteuttamista jokaisessa kolmessa kehittämispainotuksessa.

Kuva 1. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2022–2025 kehittämisteemat ja läpileikkaavat tavoitteet.

Maakuntaohjelman työryhmien (osaaminen, kilpailukyky ja saavutettavuus) lisäksi Keski-Pohjanmaalla nimettiin työskentelyä tukemaan ja tehostamaan aluekehityksen tilannekuva -työryhmä ja työryhmän kilpailukyky nimi muutettiin myöhemmin termiksi elinvoima. Työskentelyn tavoitteena on tukea aluekehityksen tilannekuvan ajantasaisuutta sekä ennakoida tulevia kehityskulkuja ja kehittämistarpeita. Aluekehittämisen toimintamallin uudistuessa ajantasaisen ja ennakoivan tilannekuvan hahmottamisesta tulee entistä tärkeämpää.

Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmaa täydentävät ja sen toimenpiteitä ja tavoitteita tarkentavat lisäksi useat maakunnalliset, Keski-Pohjanmaan liitossa valmistellut erilliset strategiat ja ohjelmat. Näitä ovat:

- Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia
- Keski-Pohjanmaan osaamisstrategia 2020–2025 ja toimeenpanosuunnitelma
- Keski-Pohjanmaan ilmastotiekartta 2035
- Keski-Pohjanmaan kaivosalan teemaohjelma 2030
- Keski-Pohjanmaan koronaselviytymissuunnitelma
- Keski-Pohjanmaan matkailustrategia
- Keski-Pohjanmaan kansainvälistymisstrategia 2030
- Keski-Pohjanmaan alueellinen liikennejärjestelmäsuunnitelma 2024
- Keski-Pohjanmaan matkailustrategia 2021–2025
- Keski-Pohjanmaan energiamurroksen edistämisen suunnitelma
- Keski-Pohjanmaan digitaalinen kompassi

Lisäksi maakuntaohjelman toteuttamista ja älykkään erikoistumisen strategian painopisteitä edistää Kokkolan kaupungin kestävän kaupunkikehittämisen ekosysteemisopimuksen painopisteet ja tavoitteet sekä muut ylimaakunnalliset, kansalliset ja kansainväliset strategiat ja ohjelmat, mm. Suomen biotalousstrategia 2022–2035.

1.2 Kasvuohjelma ja alueen toimijoiden osallisuus

Edellisten vuosien tavoin maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmatyötä mukaillen, uusi kasvuohjelma on koottu maakuntaohjelman toteuttamista ja seurantaa ohjaavien työryhmien työskentelyyn kytkeytyvien prosessien kautta.

Aluekehittämisen ja maakuntaohjelman tavoitteita toteutetaan ja seurataan maakuntaohjelman kehittämisteemoihin perustuvan teematyöryhmätyöskentelyn kautta. Teematyöryhmät on koottu laajasti alueen toimijoista, sidosryhmistä, rahoittajista sekä yritysten, kuntien ja järjestöjen edustajista, koulutus- ja tutkimusorganisaatioista, teollisuuden edustajista sekä muista tarvittavista asiantuntijoista.

Teematyöryhmätyöskentelyn avulla saavutetaan yhteinen vahva näkemys sekä tahtotila alueen kehittämistoimenpiteille ja -tavoitteille, mikä mahdollistaa tiiviimmän yhteistyön alueen toimijoiden sekä rahoittajaviranomaisten kesken. Teematyöryhmien koordinoituvastuu on maakunnan liitolla. Maakuntaohjelman teematyöryhmien lisäksi Keski-Pohjanmaalla toimii aktiivinen järjestötoimintaverkosto. Tavoitteena on, että järjestöjen työryhmät oman toimintansa kautta osallistuvat aluekehittämiseen ja tuottavat tietoa aluekehittämistyön tueksi.

2. Maakunnan aluekehittämisen tilanne- ja kehityskuva

Osaaminen on Keski-Pohjanmaan kestävän kasvun, kilpailukyyn sekä hyvinvoinnin tärkeimpiä edellytyksiä. Osaamisen kehittäminen vahvistaa myös maakunnan kansainvälistymistä sekä veto- ja pitovoimaa. Osaamisen vahvistaminen ja osaamistason nostaminen edellyttävät:

- 1) maakunnan asukkaiden osaamisen monipuolista ja jatkuvaa vahvistamista sekä oppimisympäristöjen ja alueellisen koulutusjärjestelmän ennakoivaa ja tarvelähtöistä kehittämistä sekä
- 2) alueen innovaatioympäristöjen, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan pitkäjänteistä ja suunnitelmallista kehittämistä ja teknologian siirtämistä yrityksiin.

Keski-Pohjanmaan elinvoima ja kilpailukyky muodostuu yritysten menestyksen, vahvan työllisyyden ja kehittyvän aluetalouden ja kansainvälistymisen kautta. Siihen linkittyvät myös osaamiseen ja saavutettavuuteen liittyvät seikat. Veto- ja pitovoima sekä hyvinvointi ovat olennaisia kilpailukykyä luovia ja sitä vahvistavia tekijöitä. Kilpailukyyn vahvistaminen edellyttää:

- 1) elinkeinojen monipuolista kehittämistä, aluetalouden uudistumista ja monipuolistumista sekä luonnonvarojen jalostusta ja kestävää käyttöä,
- 2) työllisyyden ja osaavan työvoiman vahvistamista monialaisen yhteistyön ja osaamisen kehittämisen kautta sekä
- 3) veto- ja pitovoiman sekä hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden kehittämistä laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Keski-Pohjanmaan saavutettavuuden kehittäminen muodostaa kokonaisuuden, johon linkittyvät niin elinkeinoelämän ja asukkaiden toiminta- ja elinympäristön kehittäminen kuin fyysisen ja digitaalisen saavutettavuuden ja liikennejärjestelmän kehittäminen. Saavutettavuudella on merkittävä vaikutus alueen veto- ja pitovoimaan sekä hyvinvointiin ja kilpailukykyyn. Saavutettavuuden vahvistaminen edellyttää:

- 1) elinkeinoelämän fyysisen ja digitaalisen infrastruktuurin ja toimintaympäristön sekä maakunnan liikennejärjestelmän kehittämistä ja
- 2) asukkaiden elinympäristön kestävää kehittämistä terveys, viihtyisyys, yhteisöllisyys ja turvallisuus huomioiden.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia nojaa korkean tuottavuuden teolliseen ja yrittävään alueprofiiliin. Keski-Pohjanmaa on myös osaamisintensiivinen palveluiden ja hyvinvoinnin maakunta. Strategiassa on huomioitu Keski-Pohjanmaan innovaatioiden edistämisen tavoitteet sekä kansallinen TKI-tiekartta. Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia tulee nähdä myös mahdollistajana; strategian luonteeseen kuuluu kokeellisuus ja kohteiden arvioinnin tärkeys.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen painopisteet vuosille 2022–2025 ovat:

- yritykset ja yrittäjyys
- kansainvälisyys
- luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen ja alkutuotanto

- hyvinvointi, kulttuuri ja virkistys

Painopisteet ovat Keski-Pohjanmaalla jo olemassa olevia vahvuuksia, joita halutaan kehittää edelleen. Ne ovat kuin kivijalka, jonka päälle rakennetaan uutta viiden kärkiteeman voimin. Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen kärkiteemat vuosille 2022–2025 ovat:

- energiamurros
- puhdas siirtymä
- uudistuvat osaaminen
- älykäs digitalisaatio
- kestävä matkailu

2.1. Väestödynamiikka

Keski-Pohjanmaan väestörakenne ja –kehitys ovat kansallisesti verrattuna varsin hyviä, mutta väestörakenne muuttuu väestön ikääntymisen myötä koko ajan haasteellisemmaksi. Keski-Pohjanmaan väkiluku oli vuonna 2012 68 610 asukasta ja vuonna 2022 67 805 asukasta (väheneminen 1,2 %-yksikköä).

Väestönmuutostekijöistä ainoastaan nettomaahanmuutto kasvatti vuosien 2012 ja 2022 välillä maakunnan väestömäärää. Syntyvyys, kuolleisuus ja maan sisäinen nettomuutto vaikuttivat väestömäärää vähentävästi.¹ Keski-Pohjanmaalla alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä on Suomen maakunnista suurin.² Tämä asettaa haasteen maakunnan koulutusjärjestelmälle ja pitovoimalle, jotta maakunnassa kasvaneet nuoret löytävät paikkansa yhteiskunnassa, kouluttautuneet nuoret (ja muut työikäiset) jäävät asumaan alueelle ja löytävät osaamistaan vastaavat työpaikat maakunnasta.

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategia tähtää kasvun ja kehittämisen toimenpiteissään hyvinvoivaan kestäväen kasvun maakuntaan. Maan sisäiset muuttoliikkeet ja osaajien liikkuvuus johtavat siihen, että alueet eriytyvät: osaamista ja osaajia ei riitä kaikille alueille yhdenvertaisesti. Myös alueiden koulutuksellinen tasa-arvo ja koulutuksen saavutettavuus vaihtelevat. Alueet tarvitsevat erilaisia välineitä ja toimintamahdollisuuksia ratkaistessaan elinvoimaan ja muutoskykyyn liittyviä haasteita.

Viimeisten viiden vuoden (2018–2022) aikana muualta Suomesta Keski-Pohjanmaalle muuttaneiden määrä on pysynyt melko vakaana, mutta maakunnasta muualle Suomeen poismuuttaneiden määrä on laskenut. Alueelta ulkomaille muuttaneiden määrä on pysynyt vakaana, mutta ulkomailta Keski-Pohjanmaalle muuttaneiden määrä on kasvanut. Kasvaneen maahanmuuton myötä Keski-Pohjanmaa oli vuonna 2022 muuttovoittoaluetta, mutta kuolleiden määrän ylittäessä syntyneiden määrän alueen väestö hieman supistui.³ Väestökehityksen trendien arviointia vaikeuttavat koronaviruspandemian muuttoliikkeeseen aiheuttamat muutokset.

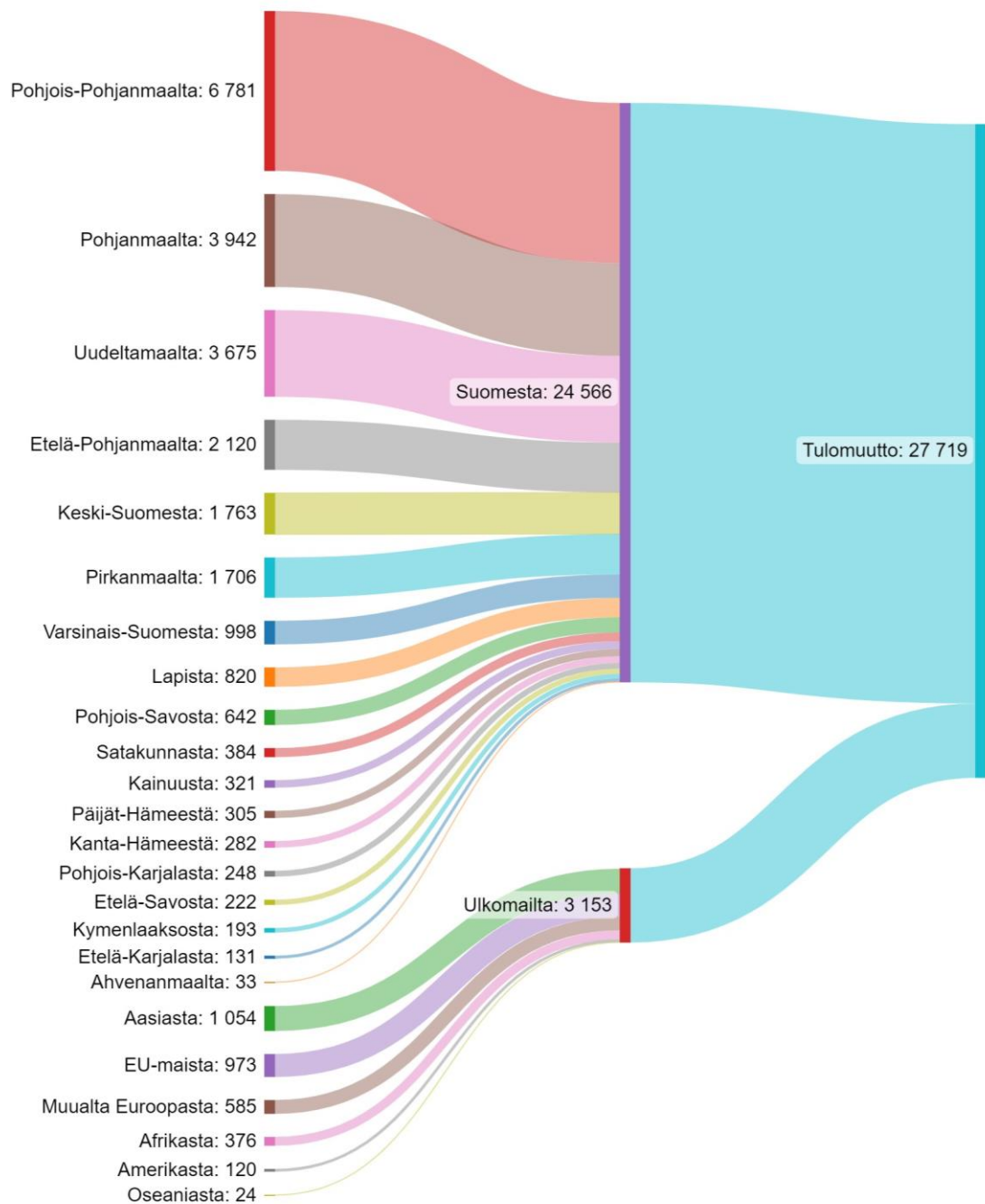
Väestönkasvu edellyttää vahvoja rakenteellisia ja laadullisia parannuksia alueen elinkeinoelämässä, työvoimassa, TKI-toiminnassa, koulutuksessa ja aluekehityksen ohjauksessa. Myös alueelle asettuvien ja muuttoja suunnittelevien yksilöiden ja

¹ Tilastokeskus, muuttoliike.

² Tilastokeskus, väestörakenne.

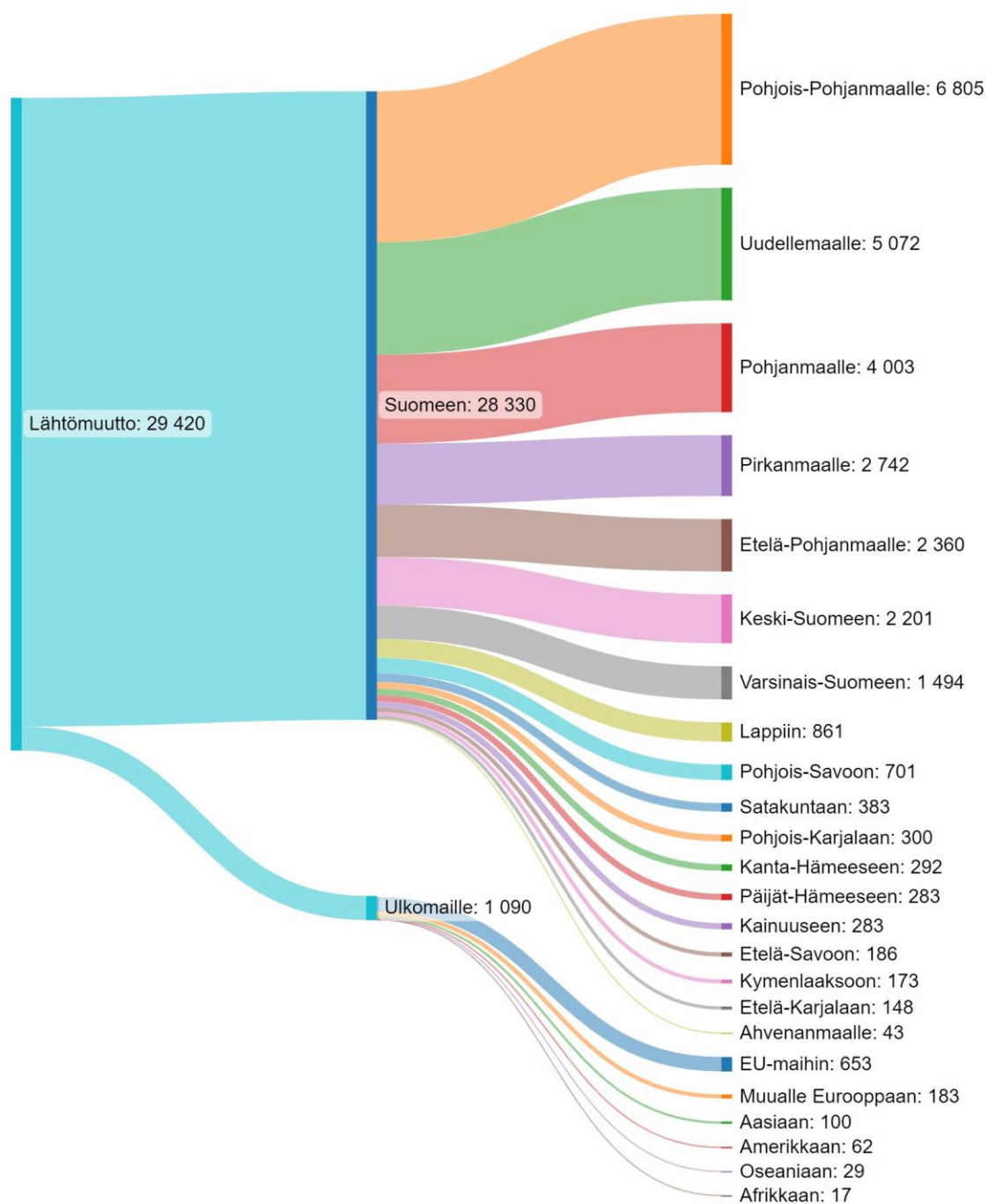
³ Tilastokeskus, syntyneet.

perheiden palveluiden kehittäminen ja asuntojen saatavuuden turvaaminen ovat olennaisia väestönkasvun edellytyksiä. Vallitsevan työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelman ratkaiseminen edellyttää erityisesti alueen yritysten ja muiden työorganisaatioiden sekä toiminta- ja asumisympäristön vetovoiman parantamista.

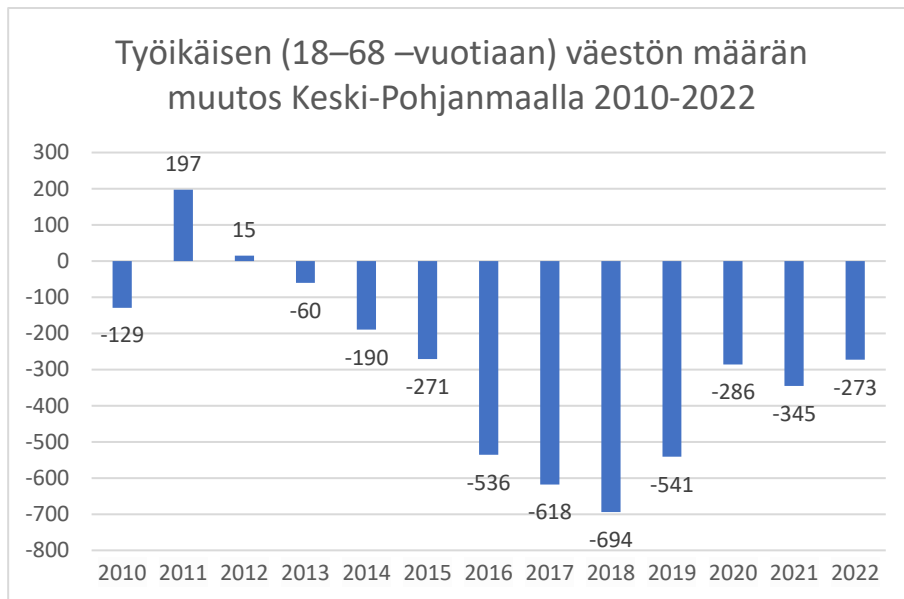
Kuva 2. Keski-Pohjanmaalle vuosina 2010–2022 muuttaneiden lähtöalueet.⁴

⁴ Tilastokeskus, muuttoliike.

Kuva 3. Keski-Pohjanmaalta vuosina 2010–2022 pois muuttaneiden kohdealueet.⁵

⁵ Tilastokeskus, muuttoliike.

Kuva 4. Työikäisen (18–68-vuotiaan) väestön määrän muutos Keski-Pohjanmaalla vuosina 2010–2022.⁶

2.2. Ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen

Keski-Pohjanmaan suurimmat päästösektorit ovat maatalous (45 %), lämmitys (19 %) ja tieliikenne (17 %).⁷ Maatalouden kasvihuonekaasupäästöistä suurin osa muodostuu eläinten ruansulatuksesta (35 %) ja maaperästä (30 %).⁸ Vuonna 2021 lämmityspäästöjen suurin aiheuttaja oli kaukolämpö, joka tuotettiin suurelta osin metsäpolttoaineilla ja teollisuuden puutähteillä (63 %) sekä turpeella (31 %).⁹ Tieliikenteen päästöistä vuonna 2016 64 % aiheutui henkilöautoliikenteestä ja 35 % kuorma- ja pakettiautoliikenteestä, linja-autoliikenteen osuuden jäädessä 2 %:iin.¹⁰

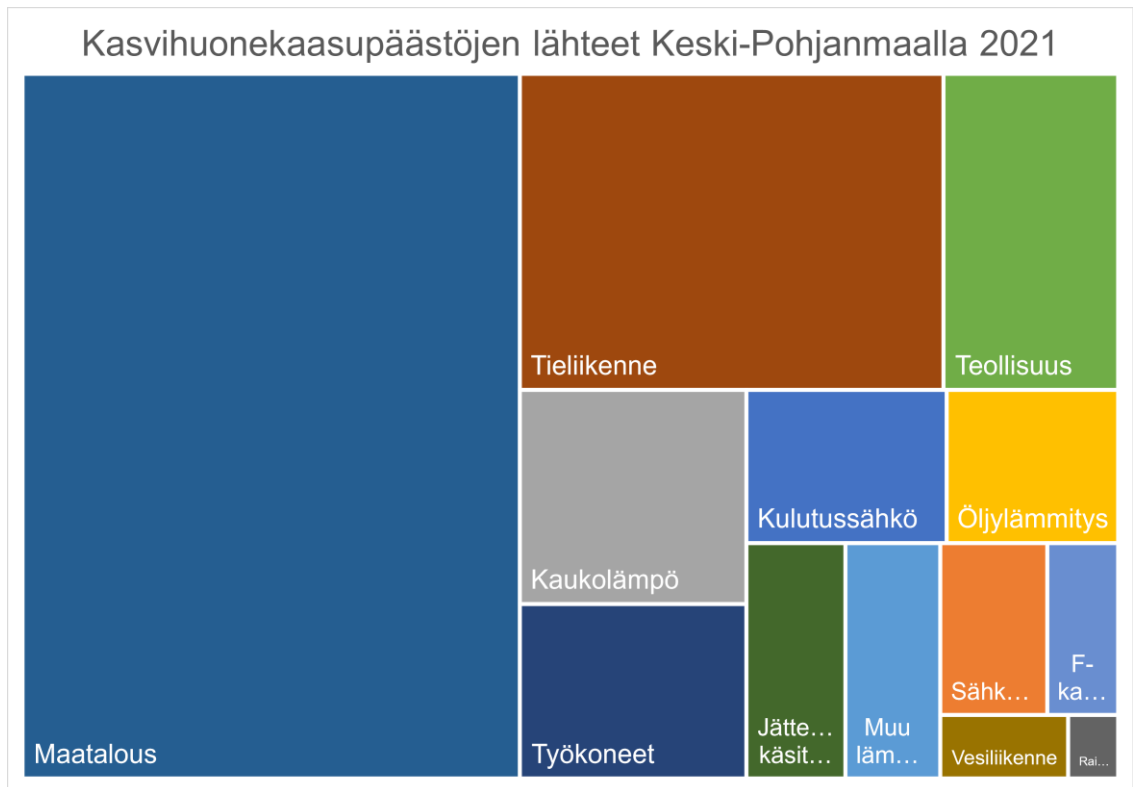
⁶ Tilastokeskus, työssäkäynti.

⁷ Suomen ympäristökeskus. Kuntien ja alueiden KHK-päästöt.

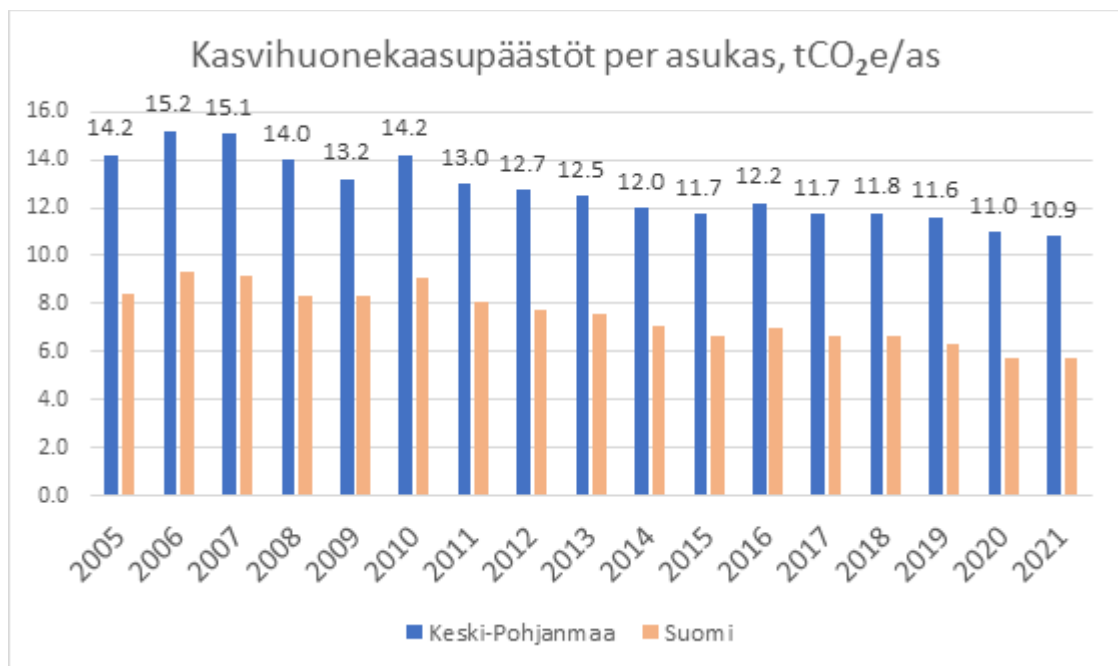
⁸ Keski-Pohjanmaan ilmastotiekartta 2035.

⁹ Energiateollisuus. Kaukolämpötilasto.

¹⁰ Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. Henkilöliikennetutkimus.

Kuva 5. Kasvihuonekaasupäästöjen lähteet Keski-Pohjanmaalla 2021.¹¹

Kuva 6. Keski-Pohjanmaan ja Suomen kasvihuonekaasupäästöt asukasta kohden laskettuna 2005–2021, hiilidioksidiekvivalenttina.¹²

Metsänhoidon ja ilmastonäkökulman kannalta oleellista on suometsien suuri osuus. Keski-Pohjanmaan maapinta-alasta noin 81 % on metsätalousmaata, joista 49 % sijaitsee turvemilla.⁸ Myös pelloista suuri osa on turvepohjaisia. Esimerkiksi

¹¹ Suomen ympäristökeskus. Hinku-laskenta.

¹² Suomen ympäristökeskus. Hinku-laskenta.

maankäytön muutoksilla on mahdollista vaikuttaa merkittävästi maataloussektorin maaperän tuottamiin kasviuonekaasupäästöihin. Tällä hetkellä muun muassa metsityksen ongelmana on, että viljelijä menettää maataloustuet metsitetyiltä alueilta ja maksaa metsityskulut, vaikka metsitys lisää hiilensidontaa pitkällä aikavälillä. Maankäytön muutokset vaativat tukimuotojen uudistamista ja uusia kannustimia. Maatalous on metsätalouden ohella ainoa hiilidioksidia sitova toimiala. Suometsien hiilinielujen ylläpitäminen ja kasvattaminen sekä maaperän turpeen päästöjen vähentäminen ovat avainkysymyksiä tulevaisuudessa. Keski-Pohjanmaan kokonaispäästöjen osalta tilanteen arvioidaan olevan parempi vuoden, ja merkittävästi parempi viiden vuoden päästä.

Keski-Pohjanmaalle on laadittu vuonna 2021 Keski-Pohjanmaan ilmastotiekartta 2035 ja sitä tukevat kuntakohtaiset ilmastotiekartat. Keski-Pohjanmaalle ollaan myös rakentamassa satojen tuulivoimaloiden lisäkapasiteettia lähivuosina. Maakunnan tavoitteena on päästökaupan ulkopuolisten kasviuonekaasupäästöjen vähentäminen 39 %:lla vuoden 2005 tasosta vuoteen 2030 mennessä ja hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen vuoteen 2035 mennessä. Ilmastotavoitteisiin päästään muun muassa energiaturpeen käytön vähenemisen, tuulivoiman rakentamisen sekä biokaasun tuotannon lisääntymisen ansiosta.

Keski-Pohjanmaan hiilidioksidipäästöt olivat vuonna 2022 arviolta 5 %-yksikköä vähemmän kuin vuonna 2021. Vuonna 2026 hiilineutraalisuus tavoite on lähes puolivälissä. Keski-Pohjanmaalla on hyvät mahdollisuudet toimia edelläkävijänä luonnonvara-alaan, bio- ja kiertotalouteen, biokaasuun, uusiutuvaan energiaan ja energian varastointiin sekä akkukemiaan ja akkumateriaaleihin liittyvässä TKI-toiminnassa, ja edistää näiden avulla maakunnan ja koko Suomen hiilineutraaliustavoitteen toteutumista.

2.3. Kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet

Kokkolan ydinkaupunkialuetta lukuun ottamatta Keski-Pohjanmaan maakunta on hyvin maaseutuvaltainen. Keski-Pohjanmaan asukastiheys on 13,5 as/km². Väestöstä 58 % asuu kaupunkialueella ja 42 % maaseutualueilla (2022). Kokkolan ohella Kannus ja Kaustinen toimivat maakunnan aluekeskus- ja palveluverkoston keskittyminä. Kahdensuuntainen pendelöinti sekä koulutus ja palvelut liikuttavat asukkaita Kokkolan ja maaseutukuntien välillä. Etätömahdollisuudet, monipaikkaisuus ja digitalisaatiokehitys toimivin yhteyksin ovat edellytyksiä koko maakunnan tasapainoiselle kehittämiselle.

Keski-Pohjanmaan logistinen sijainti on hyvä. Maakunnan saavutettavuuden rungon muodostavat Kokkolassa yhdistyvät valtatie 8, 13 ja 28, joiden sujuvuutta ja liikenneturvallisuutta tulee kehittää. Kokkolan satamaa kehitetään osana Ten-T ydinverkkosatamien verkostoa. Kokkolan satama on myös tärkeä meriyhteys energiamurroksen investointien tavarakuljetuksille sekä sotilaallisen liikkuvuuden mahdollistajana (military mobility). Kokkola-Pietarsaari lentoaseman toiminnan turvaaminen ja tulevaisuuden sähkölentämisen kehittämisen mahdollistaminen ovat kansallisesti ja alueen vientiteollisuuden kannalta keskeisiä kehitettäviä tavoitteita. Maakunnan läpikulkevan raideliikenteen kehittäminen palvelemaan myös maakunnan sisäistä liikennettä, jossa on myös sähköistetty yhteys satama- ja suurteollisuusalueelle. Tavaraliikenne maakunnassa on merkittävää sekä tie- ja

raideliikenteessä että meriliikenteessä. Maakunta on suhteellisen harvaan asuttu ja liikkuminen maakunnan sisällä perustuu pääasiassa yksityisautoiluun. Sen saavutettavuutta on parannettava alueellista tiestöä parantamalla ja kehittämällä sekä uusiutuvan käyttövoiman jakeluverkon rakentamisella. Raideliikenteessä tulee kehittää kiskobussiyhteyksiä Ylivieska-Kannus-Kokkola-Pietarsaari-Seinäjoki yhteysväliä¹³. Kiskobussi mahdollistaa ympäristöystävällisemmän liikkumisen ja antaa uusia mahdollisuuksia työpaikkaliikenteelle jopa Ykspihlajaan asti, lähelle työpaikkoja. Lentoliikenne jatkuvuus on tärkeää saavutettavuuden kannalta, sillä sen sähköistyminen luo uusia mahdollisuuksia lähilentoliikenteelle kotimaahan, Ruotsiin ja Norjaan. Alueen kaivostoiminnan tuotantoon siirtymisen, tuulivoimarakentamisen sekä energiantuotannon raaka-ainekuljetusten raskaiden kuljetusten takia vaaditaan liikenneväyliltä lähitulevaisuudessa kestävyttä ja sujuvuutta.

Vuoden 2022 lopussa 60 %:lla keskipohjalaiskodeista oli saatavilla nopeudeltaan vähintään 100 Mbit/s ja 59 %:lla nopeudeltaan vähintään 300 Mbit/s oleva kiinteä laajakaistayhteys. 1000 Mbit/s kattavat yhteydet olivat saatavilla 58 %:lla kotitalouksista (vastaavat luvut koko maassa olivat 73 %, 66 % ja 65 %). Maaseutualueiden laajakaistarakentamisen haasteena on ollut kaupallisten operaattoreiden kiinnostuksen puute sekä rahoituksen saatavuus. 5G 100 Mbit/s matkaviestinverkon saatavuus toteutui 84 %:lla keskipohjalaistalouksista (31.3.2023) ja vähintään 5G 300 Mbit/s yhteys 78 %:lla (31.12.2022) (vastaavat luvut koko maassa olivat 88 % ja 84 %).

Keski-Pohjanmaan pidemmän aikavälin tavoitteena (2040 ulottuva tavoitteellinen aluerakenne) on turvata Keski-Pohjanmaan monialaisen elinkeinorakenteen toimintaedellytykset. Aluerakenteessa tulee näkyä maakunnan vahva profiloituminen uusiutuvien energiamuotojen tuotantoon ja niiden kehittämiseen, maatalouteen, vihreän kasvun edistämiseen sekä digitalisaation hyödyntämiseen toimivien laajakaistayhteyksien avulla.

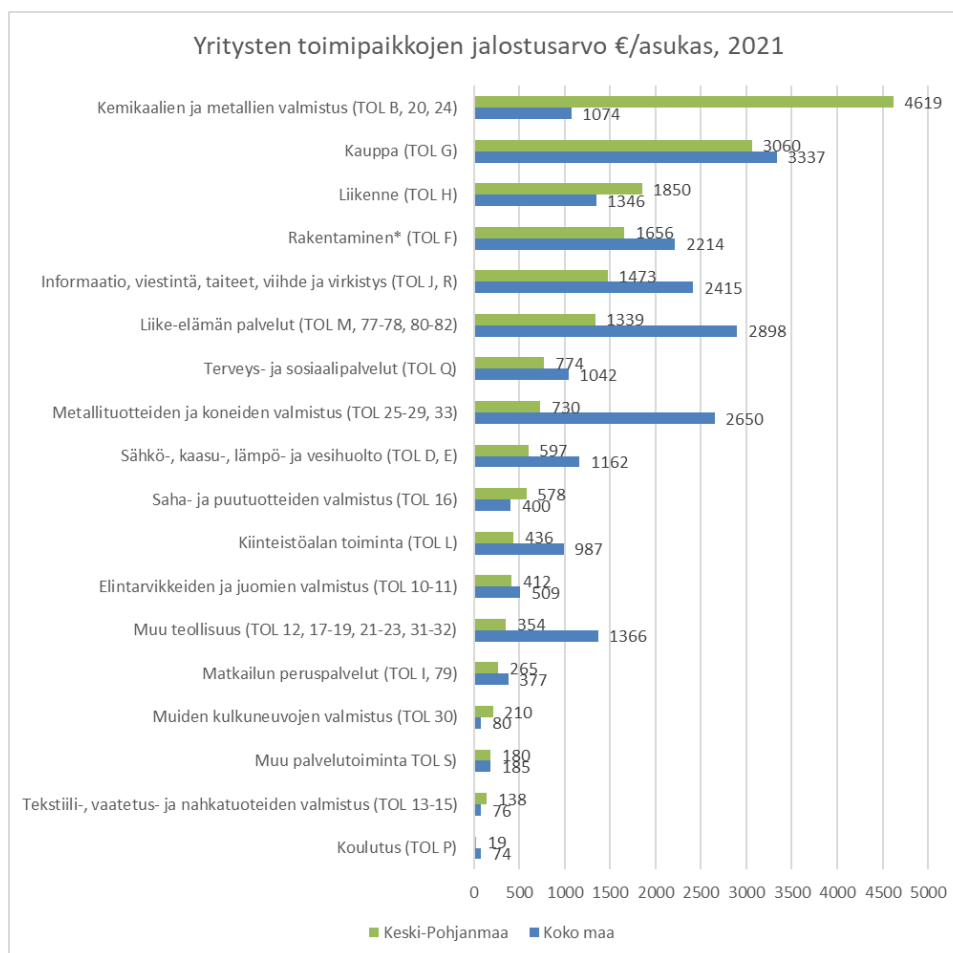
2.4. Uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen

Keski-Pohjanmaan aluetalouden kärkenä on vientivetoinen suurteollisuus, jonka ytimen muodostaa kemikaalien ja metallien valmistus. Maakunnan suurteollisuutta kehitetään akkuekosysteemin, uusiutuvan energian, biotalouden ja kiertotalouden suuntiin. Maakunnassa on käynnissä lukuisia luonnonvarojen hyödyntämiseen suuntautuvia suurhankkeita, kuten litiumkaivos- ja litiumjalostuslaitoshankkeet sekä laajat tuulivoimapuistohankkeet. Keski-Pohjanmaan suurteollisuutta ja suurhankkeita täydentää monipuolinen ja määrällisesti suuri pk-yrityssektori.

Yritysten jalostusarvolla mitattuna Keski-Pohjanmaan aluetalous on kehittynyt vuosina 2016–2023 varsin tasaisesti. Toimialaryhmistä suurimpia jalostusarvon tuottajia ovat kemikaalien ja metallien valmistus, kauppa, liikenne sekä rakentaminen, jotka tuottivat yhteensä 60 % maakunnan yritysten tuottamasta jalostusarvosta v. 2021 Maakunnan yritystoiminnan suhteellisia erikoistumisaloja jalostusarvolla mitaten ovat kemikaalien ja metallien valmistus, liikenne, saha- ja puutuotteiden valmistus, muiden kulkuneuvojen valmistus (veneteollisuus), maa-, metsä- ja kalatalous sekä tekstiili-, vaatetus- ja nahkatuotteiden valmistus. Oheisessa kaaviossa Keski-Pohjanmaan yritysten toimipaikkojen jalostusarvo asukasta kohti mitattuna. Edellä mainittujen

¹³ Keski-Pohjanmaan liiton raideliikenneselvitys (2023)

absoluuttisesti ja suhteellisesti suurten toimialojen lisäksi matkailu ja luovat alat (informaatio, viestintä, taiteet, viihde ja virkistys) nähdään merkittäviksi, kasvupotentiaalia omaaviksi älykkään erikoistumisen aloiksi ja kehittämiskohteiksi maakunnassa.

Kuva 7. Yritystoiminnan jalostusarvo (€) per asukas toimialoittain vuonna 2021, tilastokeskus.

* Rakentamisen tiedot vuodelta 2020

Maatalouden, metsätalouden ja kalatalouden tiedot eivät saatavilla

Kyvykkyys muuttua, innovaatiot ja luovuus ovat välttämättömyys kaikelle menestykselle, kasvulle ja kehitykselle. Kaikkien sektorien toimijoilla on oltava uskallusta kokeilla uusia asioita ja kykyä katsoa omaa toimialaansa laajemmalle, tehdä yhteistyötä ja toimia yhdessä. Keski-Pohjanmaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatioympäristön keskiössä on Kokkolan kampusalue ja siellä toimivat yliopistokeskus taustayliopistoineen, ammattikorkeakoulu, sektoritutkimuslaitokset, sekä maakunnan koulutusyhtymä. Alueen TKI-organisaatiot ovat koonneet osaamisensa yhteen Biovalley-konsortioksi, jonka kautta maakunnan älykkään erikoistumisen strategiaa toteutetaan. Erityisen tärkeässä roolissa on työelämäyhteistyö ja -kumppanuus alueen suurteollisuuden ja muiden yritysten kanssa. Maakunnassa jatketaan tutkimusympäristöjen ja tutkimusinfrastruktuurien määrätietoista kehittämistä yhteistyössä TKI-toimijoiden ja yritysten kesken.

Maakuntaohjelman 2022–2025 tavoitteena on TKI-menojen tason nostaminen nykyisestä alle prosentin tasosta 4 prosenttiin BKT:sta. Tavoitteina ovat sekä yksityisen että julkisen TKI-rahoituksen määrän kasvattaminen. Erityisesti halutaan tukea mikro-, ja pk-yritysten innovaatiotoiminnan kasvua. Yksityisen sektorin osuus TKI-menoista vuonna 2022 oli 62 %, kun vastaava osuus koko maassa oli 68 %.¹⁴ Keski-Pohjanmaa sai Business Finlandin TKI-rahoitusta asukasta kohti 53 euroa vuonna 2019 ja 55 euroa vuonna 2022. Vastaavat luvut koko maan osalta olivat 75 euroa ja 87 euroa.¹⁵ Huomioitavaa, että vuonna 2020 Business Finlandin TKI-rahoitus on ollut vuonna poikkeuksellisen suurta koko maassa, pitkälti koronapandemian ensivaiheessa yrityksille myönnetyn innovaatorahoituksen vuoksi.

Keski-Pohjanmaan kehityksen nykytilannetta verrattuna vuotta aiempaan ja suhteessa vuoden päähän ulottuviin tulevaisuudennäkymiin voidaan pitää suhteellisen vakaina. Suuria muutoksia ei ole näköpiirissä. Maakunnan lähitulevaisuuden kasvu ja kehitys on suuresti riippuvaista suunniteltavana ja käynnissä olevien suurhankkeiden menestyksestä. Pitkällä aikavälillä ratkaisevaa on elinkeinoelämän uusiutumiskyvyn kehittyminen yhteiskunnallisten murrosten oloissa. Haasteina ovat mm. kansainvälisyyden, monikulttuurisuuden ja vastuullisuuden omaksuminen sekä (korkea)koulutukseen perustuvan osaamisen hyödyntäminen nykyistä laajemmassa määrin.

2.5. Osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana

Keski-Pohjanmaalla on nykytilanteessa noin 31 900 työpaikkaa, joilla ylläpidetään elinkeinoelämän, julkisen hallinnon ja 3. sektorin toimintakyky. Työvoimassa tapahtuu muutoksia eläköitymisen, poismuuton, työkierron ja ammatinvaihdon seurauksena. Ennusteen mukaan eläköitymisestä johtuva työvoiman vähentyminen Keski-Pohjanmaalla kunnissa kohdistuu erityisesti terveys-, sote- ja opetusosalalle.¹⁶

Keski-Pohjanmaalla on meneillään 2030-luvulle ulottuva vihreä siirtymä suurinvestointeineen. Siirtymä mahdollistaa tuhansien uusien työpaikkojen syntyminen alueelle ja vaikuttaa myös työvoiman osaamistarpeisiin. Vihreä siirtymä ei tapahdu ilman digitalisaatiota, innovaatioita, tutkimusta ja ennen kaikkea uuden osaamisen luomista.

Maakunnan väestökehitys on laskeva ja työllisyystilanne on koko maan tilanteeseen nähden hyvällä tasolla. Tämän vuoksi työvoimapulan lievittämisessä hyödynnettävissä oleva alueellinen työvoimareservi on varsin pieni. Työvoimapulan hillitsemiseksi alueen työvoimareservi on hyödynnettävä eli kiinnitettävä huomiota siihen, että nykyinen ja tuleva työvoima pysyy alueella ja työssä mahdollisimman pitkään. Tämä tuo paineita mm. työhyvinvointiin, työterveyteen ja osaamisen ylläpitoon. Työvoiman ulkopuoliset ryhmät tulee saada mukaan työelämään. Tarvitaan myös uutta työvoimaa maakunnan ulkopuolelta, mutta myös osaajien kouluttamista alueen nuorista ja ammatinvaihtajista sekä työ- ja koulutusperustaisista maahanmuuttajista.

¹⁴ Tilastokeskus

¹⁵ Business Finland Oy, maksettu rahoitus

¹⁶ [Kuntien työvoimaennuste: Hoitajapula kaksinkertaistui kahdessa vuodessa - Keva](#)

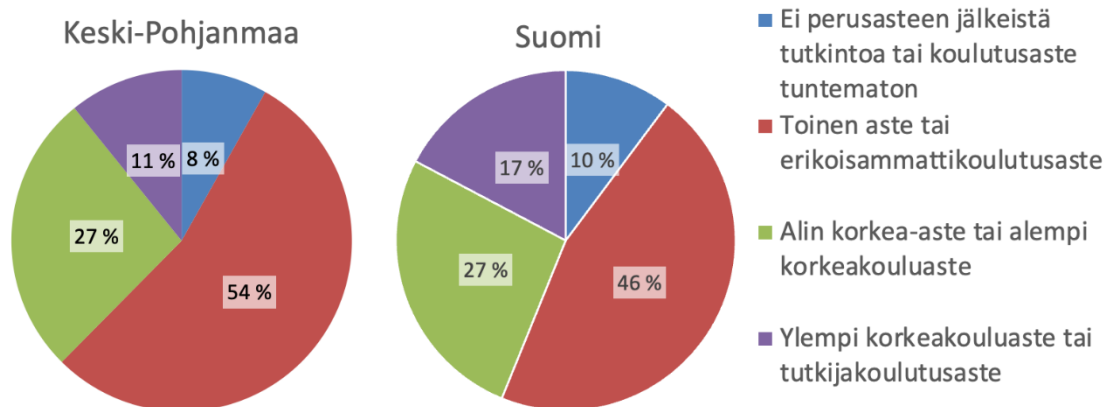
TE-palvelut siirtyvät kunnille vuoden 2025 alusta. Uudistuksen tavoitteena on työllisyyden vahvistaminen yhä paremmin kohdennetuilla ja paikallisten työmarkkinoiden tarpeisiin sopivilla palveluilla. Uudistuksen etuna on se, että kun työllisyyspalvelut, kunnan koulutuspalvelut sekä elinkeinopalvelut ovat saman järjestäjän vastuulla tukevat palvelut nopeamman työllistymisen tavoitetta.

Nopeasti etenevä teknologiakehitys, digitalisaatio ja informaatioympäristön muutos sekä työn murros läpäisevät koko yhteiskunnan. Kehityksestä seuraa osaamistarpeiden kasvua ja kasvava koulutuksen tarve, myös uuden ammattialakohtaisen osaamisen tarve.

Vaikka Keski-Pohjanmaalla on kattava koulutusverkosto perusasteelta toiselle asteelle ja ammattikorkeakoulusta yliopistolliseen tutkijakoulutukseen saakka, voidaan maakuntaa luonnehtia alhaisen koulutustason maakunnaksi. Väestön koulutustasomittarin 20 vuotta täyttäneelle väestölle (teoreettinen koulutusaika hlöä kohden peruskoulun suorittamisen jälkeen) vuonna 2022 oli Keski-Pohjanmaalla 350,1 (teoreettinen koulutusaika henkeä kohti on noin 3,4 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen) kun vastaava luku koko maan osalta oli 391,3.¹⁷

Työssäkäyvien 18-74 koulutustasoluvut vuoden 2021 lopulla olivat (suluissa koko maan vastaavat luvut):¹⁸

- toinen aste tai erikoisammattikoulutusaste 53% (46%)
- alin korkea-aste tai alempi korkeakouluaste 27% (28%)
- ylempi korkeakouluaste tai tutkijakoulutusaste 10% (17%)
- ei perusasteen jälkeistä tutkintoa tai koulutusaste 9% (10%)
- tuntematon 9% (10%)

Kuva 8. Työssäkäyvien koulutustaso 2021.¹⁹

Vihreän siirtymän myötä työvoimatarpeissa korostuu tarve varmistaa ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osaajien saatavuus väestön ja työvoiman ikääntyessä. Toisaalta talouskasvu Keski-Pohjanmaalla perustuu tulevaisuudessa entistä enemmän uusien innovaatioiden aikaansaantiin. Kasvun mahdollistamiseksi maakuntaan on synnytettävä lisää korkeakoulutasoista osaamista hyödyntävää, kasvu- ja kansainvälistymishakuista yritystoimintaa. Tarve korkeakoulutetuille lisääntyy, ja

¹⁷ Tilastokeskus, väestön koulutus rakenne

¹⁸ Tilastokeskus, työssäkäynti

¹⁹ Tilastokeskus, työssäkäynti

maakunnassa onkin turvattava sekä ammatti- että korkeakoulutetun osaavan työvoiman saatavuus.

Maakunnan vetovoimaa on kasvatettava kaikin puolin niin, että sekä alueella koulutettavat, muualle kouluttautumaan muuttaneet, että täysin ulkopuoliset osaajat haluavat työskennellä maakunnassa. Maakunnan tulevaisuuden kehitys on riippuvaista osaamisen uusiutumisen ja muutoksen kehittymisestä yhteiskunnallisten ja työelämän muutosten sekä murrosten oloissa. Sosiaalisesti vastuullinen aluekehittäminen edellyttää erityisesti maakunnan työelämän sekä toiminta- ja asuinympäristön uudistamista niin, että maakunnan veto- ja pitovoima paranee kaikilta osin.

2.6. Osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy²⁰

Keski-Pohjanmaalla asuu kohtuullisen hyvinvoivaa ja toimeliasta väkeä. Erityisesti järjestötoiminta on alueella aktiivista ja talkoohenki vahvaa. Myös useat osallisuutta ja hyvinvointia koskevat mittarit vahvistavat tätä kuvaa, esim. aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvien osuus on hyvinvointialueista kolmanneksi korkein.

Vuoden 2022 kyselytutkimuksen perusteella 20 vuotta täyttäneistä keskipohjalaisista 49,5 % (koko maa 51,0 %) tuntee elämänlaatunsa hyväksi. Määrä on pienentynyt vuosien 2017–2018 ja 2020 kyselyiden tuloksista. Keski-Pohjanmaalla ikääntyneiden, epävakaalla työuralla olevien, pienituloisten ja vähän koulutettujen hyvinvointi on vastausten perusteella parantunut vuodesta 2017. Yksinasuvien, nuorten, lasten ja mielenterveysongelmaisten hyvinvoinnin tila nähdään aikaisempaa huonompana.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden osuus on hyvinvointialueista toiseksi alhaisin. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden henkilöiden määrä on hyvinvointialueista kolmanneksi alhaisin.

Kaksi kolmesta kokee elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi, mutta heidän osuutensa on vähentynyt. Syrjintää työssä tai työnhaussa kokevia on vähemmän kuin koko maassa keskimäärin.

Huolestuttavaa kuitenkin on, että keskipohjalaisista 20–64-vuotiaista 23,9 % kokee itsensä täysin tai osittain työkyvyttömäksi. Osuus on suurempi kuin koko maassa keskimäärin (koko maa 19,9 %).

Keskipohjaisista työssä olleista tai työtä hakeneista 20–64-vuotiaista 9,9 % (koko maa 14,5 %) on kokenut syrjintää työssä tai työnhaussa viimeisen 12 kuukauden aikana. Osuus on pienempi kuin koko maassa keskimäärin ja muihin hyvinvointialueisiin verrattaessa toiseksi pienin.

Keski-Pohjanmaalla eniten puutteita palvelujen saatavuudessa on vastausten perusteella joukkoliikenteessä, mielenterveyspalveluissa ja vanhusten asumispalveluissa. Palvelujen saatavuuden ennakoitaan parantuvan mm. liikuntapalveluissa, varhaiskasvatuksessa ja toisen asteen koulutuksessa. Heikkenemistä ennakoitaan tulevan mm. erikoiskaupan palveluissa, joukkoliikenteessä ja postipalveluissa.

²⁰ Tiedot Terve-Suomi, THL:n toteuttama tutkimus joka selvittää 20 vuotta täyttäneiden hyvinvointia, terveydentilaa ja palvelukokemuksia Kyselytutkimus 9/2022-3/2023 . vertailutiedot 2020 Terve Suomi -tutkimus - THL

Tilastojen pohjalta Keski-Pohjanmaan maakunnalla on tulevaisuudessa kuitenkin mahdollisuus profiloitua yhä enenevässä määrin maakuntaohjelman mukaisesti hyvinvoivana kestävä kasvun maakuntana. Ennaltaehkäisevät ja vahvistavat toimet koko väestön, etenkin lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamiseksi ovat olennaisia maakunnan menestykselle ja myönteisen kehityksen jatkumiselle.

2.7. Maakuntien yhteinen kehittäminen ja kansainvälinen yhteistyö

Kansainvälistyminen edistää Keski-Pohjanmaan maakunnan kestävä kasvua, kilpailukykyä globaaleilla markkinoilla sekä osaamisen vahvistamista. Maakunnassa toimii jo useita kansainvälisiä yrityksiä, mutta lisää investointeja sekä kansainvälisiä osaajia tarvitaan. Yhteisiin haasteisiin vastaamiseksi Keski-Pohjanmaa osallistuu aktiivisesti Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien väliseen yhteistyöhön sekä kansallisesti että kansainvälisesti. EU-tason yhteistyön kannalta keskeinen väline on maakuntien yhteinen edunvalvontatoimisto Brysselissä.

Itä- ja Pohjois-Suomen seitsemän maakuntaa valittiin vuonna 2018 yhdeksi Euroopan komission Elinkeinot murroksessa - pilottialueeksi kehittämään älykkääseen erikoistumiseen perustuvia toimintatapoja. ELMO-yhteistyön ensimmäisessä vaiheessa luotiin Itä- ja Pohjois-Suomen Elinkeinot murroksessa älykkään erikoistumisen strategia 2019–2023, jonka tavoitteena on vahvistaa elinkeinon uusiutumiskykyä IP-alueella sekä edistää yritysten kasvua ja kansainvälistymistä. Seuraavassa vaiheessa, ELMO II -hankkeen aikana, on tuotettu IP-alueen vuosien 2019–2023 älykkään erikoistumisen strategian toimeenpanon ja toteutumisen arviointi. Näiden pohjalta on luotu IP-alueen päivitetty älykkään erikoistumisen strategia 2024–2027. Päivitystyön tuloksena IP-alueen prioriteeteiksi nostettiin puhtaat ratkaisut, digitalisaation hyödyntäminen ja kestävä palvelutuotanto. Lisäksi maakuntien välisen innovaatioyhteistyön syventäminen ja klusteritoiminnan kehittäminen jatkuvat. ELMO II -hanke on vakiinnuttanut IP-alueen aseman kansainvälisissä verkostoissa ja luonut Itä- ja Pohjois-Suomen alueelle yhteisen brändin vahvistamaan alueen näkyvyyttä. <https://elmoenf.eu/fi/>

Keski-Pohjanmaan liitto toimii aktiivisesti erilaisissa kansainvälisen yhteistyön verkostoissa jäsenyyksiensä ja Itä- ja Pohjois-Suomen EU-toimiston kautta. Yksi merkittävimmistä verkostoista maakunnan edunvalvonnan kannalta on pohjoisten harvaan asuttujen alueiden (Northern Sparsely Populated Areas) verkosto. NSPA-verkostolla on tiivistä yhteistyötä Suomen seitsemän pohjoisimman ja itäisimmän maakunnan (Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Karjala, Pohjois-Savo ja Etelä-Savo), Ruotsin neljän pohjoisimman maakunnan (Norrbotten, Västerbotten, Jämtland Härjedalen, Västernorrland) sekä Pohjois-Norjan alueiden (Finnmark Tromsin alue ja Nordland) kanssa.

NSPA-verkostoon kuuluvilla alueilla on yhteisiä tavoitteita ja samanlaisia haasteita, kuten harva asutus, kylmä ilmasto ja pitkät välimatkat. Toisaalta NSPA-alue on edelläkävijä vihreässä ja digitaalisessa siirtymässä. Alueelta löytyy tärkeitä raaka-aineita, kehittynyttä teollista toimintaa ja korkean tason tutkimusta. Verkoston tavoitteena on lisätä EU-instituutioiden ja muiden sidosryhmien tietoisuutta NSPA-alueesta, sen erityisolosuhteista ja mahdollisuuksista sekä vaikuttaa EU-politiikkaan. <https://www.nspa-network.eu/>

Keski-Pohjanmaan liitto on jäsen Merenkurkun neuvostossa. Merenkurkun neuvosto on Pohjanmaan kolmen maakunnan sekä Ruotsin Västerbottenin ja Västernorrlandin maakuntien pohjoismainen, raja-alueellinen yhteistyöfoorumi. Merenkurkun neuvosto tarjoaa mm. yhteistyöalustan kaikille alueen toimijoille, lisää alueen näkyvyyttä Euroopassa ja tukee alueen kehitystä useilla aloilla. <https://www.kvarken.org/fi/merenkurkun-neuvosto/>

2.8. Kasvuohjelman painotukset ja kehittämisen teemat

Kasvuohjelman 2024–2025 kehittämisen toisiinsa liittyvät, ja toisiansa tulevat painotukset ovat:

- elinkeinoelämän kilpailukyky
- osaavan työvoiman saatavuus
- liikenteellinen ja digitaalinen saavutettavuus
- maakunnallinen veto- ja pitovoima
- asukkaiden hyvinvointi, turvallisuus ja yhteisöllisyys

Kuva 9. Painopisteet ja kehittämisteemat

3. Keski-Pohjanmaan kasvuohjelman kehittämisen teemat

Keski-Pohjanmaan kasvuohjelma 2024–2025 on konkreettinen suunnitelma, jolla alueen kehittämistoimijoiden on mahdollista toimeenpanna maakuntaohjelman 2022–2025 sekä maakuntastrategian 2040 Hyvinvoiva kestävä kasvun maakunta toinen jakso ajalle 2024–2025 tehokkaasti ja kestävästi. Kasvuohjelma on valmisteltu tiiviissä ja osallistavassa yhteistyön prosessissa alueen eri kehittämistoimijoiden ja asiantuntijoiden kesken, neljässä nimetyssä teematyöryhmässä, joita on johdettu Keski-Pohjanmaan liiton koordinoimina. Kasvuohjelma on luotu keskipohjalaisten yhteiseksi näkemykseksi siitä, millä konkreettisilla kestäväan kasvuun tähtäävillä kehittämisen keinoilla ja toimilla yhteiset tulevaisuuden maakunnalliset strategiset tavoitteet sekä linjaukset saavutetaan. Kehittämistyö perustuu vahvasti aluekehittämislainsäädännön mukaisesti maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin, kulttuuriin ja erityispiirteisiin.

Kasvuohjelma sisältää kolme kasvun teemaa: elinvoima, osaaminen ja saavutettavuus. Kasvun teemat ja kehittämisen näkökulmat on johdettu maakuntaohjelman mukaisista osaamisen, kilpailukyvyn ja saavutettavuuden kehittämisen pääpainotuksista sekä niitä läpileikkaavista ilmaston ja ympäristön, hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden, vahvan maaseudun, veto- ja pitovoiman, digitalisaation, TKI-toiminnan ja kansainvälisyyden kehittämisteemoista. Kasvun teemat ovat muodostaneet pohjan kolmelle kehittämisen näkökulmalle, joiden mukaan teematyöryhmät ovat tuottaneet omat pohdintansa, esityksensä ja lopputuloksensa, jotka on koostettu yhteen tässä kappaleessa seuraavasti:

1. Kehittämistoimet, joilla tuetaan, vahvistetaan ja kehitetään maakunnan elinvoimaa.
2. Kehittämistoimet, joilla tuetaan, vahvistetaan ja kehitetään osaavan työvoiman saatavuutta ja työllisyyden hoitoa työvoimareservin kasvattamiseksi maakunnassa.
3. Kehittämistoimet, joilla parannetaan, kehitetään ja vahvistetaan maakunnallista digitaalista ja liikenteellistä saavutettavuutta.
4. Kehittämistoimet, joilla parannetaan, kehitetään ja vahvistetaan maakunnallista veto- ja pitovoimaisuutta.
5. Kehittämistoimet, joilla parannetaan, kehitetään ja vahvistetaan maakunnan asukkaiden hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Kasvuohjelma luo perusteet myös Uudistuva ja osaava Suomi 2022–2027 EU:n alue- ja rakennepoliitikan ohjelmakauden rahoituksen toimeenpanolle ja muille kansainvälisten, kansallisten ja alueellisten rahoitusohjelmien kohdentamiselle kasvuohjelmassa tunnistettuihin kehittämisen kohteisiin.

3.1. Elinkeinoelämän kilpailukyky

Keski-Pohjanmaan maakunnan elinkeinoelämän kilpailukyky muodostuu yritysten menestyksen, vahvan työllisyyden ja kehittyvän sekä uudistuvan aluetalouden ja vahvan kansainvälistymisen kautta. Elinkeinoelämän kilpailukyvyn kehittymiseen ja kasvuun linkittyvät myös osaavan työvoiman saatavuus, maakunnallinen veto- ja pitovoima sekä maakunnan yleiseen saavutettavuuteen liittyvät kokonaisuudet. Myös maakunnan olemassa olevien ja tulevien asukkaiden hyvinvointi, viihtyvyys ja osallisuus ovat alueen kilpailukykyä ja elinvoimaa luovia ja sitä vahvistavia tekijöitä.

Keski-Pohjanmaan elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja elinvoiman vahvistaminen edellyttää

- Elinkeinojen monipuolista uudistamista ja kehittämistä sekä aluetalouden kokonaisvaltaista uudistumista ja monipuolistumista ja luonnonvarojen kestävää jalostusta sekä käyttöä.
- Työllisyyden ja osaavan työvoiman saatavuuden vahvistamista monialaisen yhteistyön ja jatkuvan oppimisen kehittämisen kautta.
- Maakunnallisen veto- ja pitovoiman sekä hyvinvoinnin, viihtyvyyden ja osallisuuden kehittämistä laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kesken.

Keski-Pohjanmaalla keskitytään vuosina 2024–2025 aluetalouden uudistamiseen ja monipuolistamiseen sekä uuden kasvun synnyttämiseen maakunnan tulevaisuuden hyvinvoinnin, kilpailukyvyyn ja kestäväen kasvun ja elinvoiman varmistamiseksi.

Tavoitteiden saavuttamiseksi kehitetään uusia toimintamalleja elinkeinoelämän ja tutkimuksen yhteistyölle, innovaatioiden kaupallistamiselle sekä uuden teknologian ja osaamisen siirrolle elinkeinoelämän käyttöön. Yrityksiä aktivoidaan kasvuun ja kansainvälistymiseen sekä liiketoiminnan ja innovaatiotoiminnan kehittämiseen. Laadukkaiden ja mahdollisimman kattavien yrityspalveluiden toimivuutta ja tarjontaa parannetaan lisäämällä tiedottamista kansallisista ja kansainvälisistä rahoitus- ja verkostoitumismahdollisuuksista, kehittämällä yrittäjien ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä sekä parantamalla yrittäjien hankeosaamista ja kyvykkyyksiä esimerkiksi kansainvälisten rahoitusten hyödyntämiseen. Toimivilla yrityspalveluilla tuetaan alueen elinkeinorakenteen monipuolistamista, yritysten rahoitusmahdollisuuksia, uusien yritysten (erityisesti Start Up- toiminnan) perustamista sekä omistajanvaihdosten toteutumista ja kansainvälisten osaajien työlupaprosessien sujuvoittamista.

Suurteollisuuden ja sataman toimintaedellytykset turvataan. Keskeinen kehittämiskohde on pitkäjänteiseen TKI- toimintaan perustuva Keski-Pohjanmaan akku- ja kaivoskeskittymä, jota vahvistetaan edistämällä kaivostoiminnan käynnistymistä ja siihen liittyvää arvoketjua muun muassa rekrytoimalla ja kouluttamalla osaajia sekä tukemalla arvoketjua vahvistavaa TKI- toimintaa ja tarvittavan infrastruktuurin kehittämistä. Tavoitteena on materiaalien jalostukseen ja akkujen valmistukseen liittyvän tehdastoiminnan aloittaminen maakunnassa.

Maaseutuelinkeinojen näkökulmasta tavoitteena on kehittää alkutuotannon ja maaseudun yritysten kilpailukykyä ja kannattavuutta sekä vahvistaa ja monipuolistaa yrityskantaa. Tavoitteena on hyödyntää ja edelleen kehittää alueen erityispiirteitä ja vahvuuksia sekä ottaa maakunnan kehittämisessä huomioon luonnon monimuotoisuuteen, ympäristönsuojeluun sekä ilmastonsuojelun liittyvät kansalliset ja eurooppalaiset tavoitteet.

Keskeisiä toimia elinvoiman edistämiseksi, parantamiseksi ja kehittämiseksi vuosina 2024–2025 ovat:

- Edistetään monipuolista ja laaja-alaista yhteistyöhön perustuvaa maakunnallista TKI-toimintaa ja älykästä erikoistumista sillä ne ovat Keski-Pohjanmaan elinkeinoelämän kilpailukyvyyn kehittämisen kärkenä. Konkreettiset kehittämistoimenpiteet, joilla edistetään Keski-Pohjanmaan maakunnan elinkeinoelämän kilpailukykyä seuraavien kahden vuoden aikana keskittyvät erityisesti uudistamiseen sekä muutoskykyisyyteen, monipuoliseen ja laaja-alaiseen yhteistyöhön sekä alueellisiin, kansallisiin että kansainvälisiin verkostoihin

perustuvaan TKI-toimintaan. Keski-Pohjanmaan elinkeinoelämän kilpailukyky tukeutuu vahvasti myös alueen ja sen toimijoiden kilpailukykyyn sekä veto- ja pitovoimaan.

- Edistetään uusien ja innovatiivisten, vihreää siirtymää sekä Suomen 2022–2035 biotalousstrategiaa tukevien liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamista. Luodaan ja parannetaan uusien ja innovatiivisten liiketoimintamahdollisuuksien kehittämisedellytyksiä, mukaan lukien suurteollisuuden ja energiamurroksen mukanaan tuomat uudet ideat.
- Kehitetään maakunnan pk- ja mikroyritysten ja TKI-organisaatioiden yhteistyötä ja lisätään verkostoitumista. TKI-toiminnan tulee suoraan hyödyttää mikro- ja pk-yrityksiä. Vahvistetaan pk-yrityksiin kohdistuvan TKI-toiminnan kehitysympäristöjä sekä tuetaan pk- ja mikroyritysten TKI-toiminnan hyödyntämistä erityisesti alueen suurhankkeissa.
- Turvataan ja vahvistetaan alkutuotannon toimintaedellytykset kestäväällä tavalla.
- Edistetään paikallisuutta julkisissa hankinnoissa. Maa- ja metsätalouden alueiden kestävää käyttöä edistetään tilusjärjestelyin.
- Parannetaan osaavan työvoiman saatavuutta edistämällä työllisyyttä, osaamista ja työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa, sekä sujuvoittamalla omistajan vaihdoksia. Lisäksi kehitetään kulttuuri-, liikunta- ja hyvinvointipalveluja sekä vahvistetaan kansalaistoimintaa.
- Edistetään energiamurroksen toimeenpanoa alueella. Energiamurrosta edistetään lisäämällä uusiutuvan energian tuotantoa, kehittämällä energiankäytön siirtymää puhtaisiin energiamuotoihin sekä energiatehokkuussopimuksien käyttöönotoilla. Uusiutuvan energiantuotannon lisäämistä edistetään kaavoituksen ja maankäytön suunnittelulla, TKI-toiminnan edistämällä, yhteistyön kehittämällä, erilaisten uusiutuvan energiantuotannon investointien edistämällä, eri energiantuotantomuotojen mahdollisuuksien kartoituksella sekä maa- ja metsätalouden sekä turkisanalan potentiaalin tarkastelulla energiantuotannossa. Energianvarastoinnin mahdollisuuksia ja tulevaisuuden tarpeita kartoitetaan TKI-toiminnan avulla.

Elinkeinoelämän kilpailukykyä edistäviä kehittämistoimenpiteitä ja -hankkeita tukevia rahoitusohjelmia ja muita rahoitusinstrumentteja sekä rahoituksen kohderyhmiä ja rahoitettavaa kehittämistä, investointeja tms. on esitelty lisää liitteissä: 1 Kasvun ja kehittämisen rahoitusohjelmat ja 2 Rahoitustaulukko.

3.2. Osaavan työvoiman saatavuus

Osaavan työvoiman saatavuus on keskeinen maakunnan kasvua ja kehittymistä määrittelevä tekijä kaikilla sektorilla. Työvoiman saatavuuteen tulee panostaa sekä saamalla mahdollisimman moni työelämään, pitämällä asukkaat maakunnassa ja työelämässä mahdollisimman pitkään, että houkuttelemalla työvoimaa maakunnan ulkopuolelta. Kansainvälisen työvoiman saamiseksi tarvitaan työ- ja

koulutusperusteisen maahanmuuton edistämistoimia kuten työelämän ja yritysten kykyä ottaa vastaan ulkomaista työvoimaa sekä niiden halukkuutta rekrytoida alueella jo asuvia maahanmuuttajia.

Työvoiman saatavuudessa on otettava huomioon myös perhe- ja asuntopolitiikka. Olemassa olevan työvoiman työkykyisyyden vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy ovat välttämättömiä työperäisen maahanmuuton ohella.

Puhdas siirtymä tuottaa uusia osaamistarpeita ja niiden kysyntää sekä aiheuttaa erilaisia muutostarpeita koulutuksen järjestämiseen, koulutustarjontaan ja koulutuksen toteuttamistapoihin. Joustavat koulutusmahdollisuudet, koulutuspolkujen edelleen kehittäminen ja muutosta tukevien palveluiden saatavuus edistävät osaamisen kehittämistä ja sujuvia siirtymiä. Tarvitaan myös uusia avauksia koulutustarjontaan uusine aloituspaikkamäärineen, joustavia ja ketteriä malleja jotta uusiin koulutustarpeisiin voidaan vastata, vaikka nämä muutokset aiheuttavat lisäkustannuksia ja siten toteutuessaan vaativat koulutukseen lisärahoitusta.

Jatkuvaa oppimista tulee kehittää edelleen painottaen työn ja osaamisen välistä yhteyttä, tutkinnon osia pienempiä kokonaisuuksia sekä osaamisen tunnistamista. Vuoropuhelua oppilaitosten ja työelämän kanssa tulee lisätä, jotta vieläkin paremmin on tiedossa osaamistarpeet, mutta myös siinä, että opiskelijat voivat entistä paremmin yhdistää opiskelun ja työssäkäynnin opintojen siitä viivästyttä.

Osaavan työvoiman saatavuuden osalta tavoitteena on koulutustarpeiden ennakoinnin parantaminen, koulutuksen laadun ja osuvuuden parantaminen. Lisäksi tulee kehittää maakunnallista ja yli maakunnallista yhteistyötä, markkinointia ja edunvalvontaa, joilla vaikutetaan muun muassa kansainvälisen työvoiman rekrytointiin ja sitä koskevien säädöksiin ja lupamenettelyjen sujuvoittamiseen ja alueen tunnettuuden lisäämiseen. Maahanmuuttajien kotoutumista, asettautumista ja integrointia yhteiskuntaan parannetaan yhteistyössä viranomaisten, koulutustoimijoiden ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Myös alueelle saapuvien kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden työllistymistä ja työllistämistä sekä asettautumista edistetään lisäämällä työelämäyhteistyötä harjoittelu- ja kesätyöpaikkojen osalta sekä parannetaan suomen kielen osaamista. Työperäisten maahanmuuttajien osalta vaikutetaan perheen yhdistämiseen liittyviin käytäntöihin.

Tärkeä osa rekrytointia, kotoutumista ja asettautumista on työpaikan, koulutusmahdollisuuksien ja laadukkaan asumisen ja palveluiden tarjoaminen myös alueelle työllistyvälle puolisolalle ja mukana muuttavalle perheelle.

Keskeisiä toimia osaavan työvoiman saatavuuden edistämiseksi, parantamiseksi ja kehittämiseksi vuosina 2024–2025 ovat:

- Kehitetään vuoropuhelussa alueen työnantajien ja keskeisten sidosryhmien kanssa ennakointiprosessia, jotta kyetään ottamaan huomioon elinkeinoelämän ja julkisen hallinnon osaavan työvoiman määrällisiä ja laadullisia tarpeita. Tarpeiden tulee olla tiedossa mahdollisimman ajoissa, jotta tarpeeseen pystytään reagoimaan oikeanlaisilla toimenpiteillä, mm. koulutuksilla.
- Turvataan maakunnassa ammatillinen koulutus ja korkeakoulutus. Kehitetään niitä edelleen, jotta mahdollistetaan osaavan työvoiman saaminen Keski-Pohjanmaan elinkeinoelämän käyttöön. Olennainen osa koulutuksen laadun ja osuvuuden parantamista on koulutuksen työelämäyhteyksien parantaminen. Koulutuksen

kehittämisessä tarvitaan joustavia muunneltavissa olevia ratkaisuja sekä selkeitä koulutuspolkuja. Työelämälähtöisten opintopolkujen kehittäminen tulisi tehdä uusien metodein varhaiskasvatuksesta korkeakouluun ja ottaa huomioon, että esim. opinto-ohjauksessa ohjaukseen tulisi opiskelijoiden erilaisuuden vuoksi olla käytävissä aikaa sekä erilaisia keinoja tehdä yhteistyötä työelämän kanssa.

- Lisätään erityisesti alueelle tulevien maahanmuuttajien, kansainvälisten opiskelijoiden, elinkeinoelämän ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä ja verkostoja tulee työelämäosaamisen kehittämisen ja suomen kielen osaamisen edistämiseksi.
- Otetaan huomioon, että avainkysymyksiä ovat jatkuva osaamisen kehittäminen sekä uudelleen- ja uravaihtomahdollisuudet. Tutkintokoulutus pystyy reagoimaan muutoksiin verrattain hitaasti, joten muuttuvien tarpeiden tyydyttämiseen tarvitaan jatkuvan oppimisen erilaisia koulutusmuotoja koulutusorganisaatioiden tarjoamina.
- Edistetään yrityskasvatusta maakunnassa koska se palvelee omalta osaltaan osaavan työvoiman saamista. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on lisätä yrittäjyyteen liittyviä myönteisiä asenteita, vahvistaa yrittäjämäistä toimintaa, kehittää yrittäjyyteen liittyviä tietoja, taitoja ja valmiuksia sekä tunnistaa omaa osaamista ja aikaansaada uutta yrittäjyyttä. Yrittäjyyskasvatuksessa on keskeistä vahvistaa oppijan yrittäjämäisiä valmiuksia, joita lapset ja nuoret tarvitsevat muuttuvassa yhteiskunnassa.

Yrittäjyyskasvatuksella on merkitystä sekä uuden työvoiman saamisessa että olemassa olevan työvoiman pysymisessä alueella. Yrittäjyyskasvatuksella pyritään antamaan oppimiskokemuksia, jotka kannustavat yrittäjämäiseen asenteeseen ja toimintaan ja siten myös työelämätaitoihin. Jotta nuoret saadaan kiinnittymään alueeseen, tulee yrittäjyyskasvatuksen panostaa jo koulutuksen varhaisessa vaiheessa.

Sekä maakunnan väestön osaamistason nostaminen että osaavan työvoiman maakuntaan houkutteleminen vaativat joustavaa ja hyvää yhteistyötä viranomaisten, koulutusorganisaatioiden, yritysten ja muun työelämän välillä.

Osaavan työvoiman saatavuutta edistäviä kehittämistoimenpiteitä ja -hankkeita tukevia rahoitusohjelmia ja muita rahoitusinstrumentteja sekä rahoituksen kohderyhmiä ja rahoitettavaa kehittämistä, investointeja tms. on esitelty lisää liitteissä 1 Kasvun ja kehittämisen rahoitusohjelmat ja 2 Rahoitustaulukko.

3.3. Liikenteellinen ja digitaalinen saavutettavuus

Keski-Pohjanmaan saavutettavuuden parantamisen keskiössä on toimiva maakunnan liikennejärjestelmä. Kansallisten ja kansainvälisten liikenneyhteyksien ja -käytävien merkitys korostuu läntisen ja pohjoisen ulottuvuuden merkityksen lisääntymisen myötä. Keski-Pohjanmaan näkyvissä olevat merkittävät investoinnit erityisesti energiamurroksen edistämiseksi lisäävät tarvetta vahvistaa osaajien ja tavaroiden saavutettavuutta. Toimivilla liikenneratkaistuilla ja liikennejärjestelmän kehittämisellä tuetaan investointien jalkautumista alueelle sekä vahvistetaan työvoiman saatavuutta. Työpaikkojen saavutettavuutta voidaan kehittää ja parantaa useilla eri muodoilla mm.

etätyöllä sekä parantamalla junaliikenteen, lentoliikenteen, matkaketjujen ja joukkoliikenteen toimivuutta. Toimivat liikennemuodot tukevat myös luonnon ekologista kestävyyttä. Esimerkiksi edistämällä sähköisten liikennemuotojen kehittymistä esimerkiksi yksityisautoilussa ja lentoliikenteessä vähennetään hiilipäästöjä ja ilmaston haitallista kuormittumista. Saavutettavuuteen kuuluu myös esteettömyyden parantaminen, joka on tärkeää, esim. näkö, kuulo yms. vajavuuden helpottamiseksi. Kaikilla yhteiskunnan jäsenillä tulee olla tasavertainen mahdollisuus olla saavutettavuuden piirissä.

Keski-Pohjanmaa keskeisiä raideliikenteen kärkihankkeita ovat Seinäjoki-Kokkola-Oulu rataosuuden kehittämisen tukeminen ja edistäminen, Kokkola-Kannus-Ylivieska-lisalmi rataosuuden kehittäminen sekä vientiteollisuuden logistisia yhteyksiä parantavan kaksoisraideliikenneverkon edistäminen Kokkolan satamaan. Tieliikenteen osalta keskeisiä edistettäviä kärkihankkeita ovat valtakunnalliseen runkotiestöön kuuluvien vt8 / vt13 / vt28 parantamistoimenpiteet, kantatie 86/63 luokituksen nosto valtatieksi ja Kaustinen-Toholampi välisen yhteyden parantamisen suunnittelu ja investoiminen sekä yhdystien 7520 rakenteen parantaminen Perho-Kinnula välillä. Myös Kokkolan suurteollisuusalueen liikenneyhteyksien kehittäminen Satamatiellä sekä Kaustisen Keliberin kaivostoiminnan tiejärjestelyjen edistäminen ja turvallisuuden parantaminen alueella ovat liikenteellisiä kärkihankkeita.

Keskeisiä paikallisia liikennehankkeita ovat turvallisuutta edistävien kevyenliikenteen väylien (ns. käpy, kävely ja pyöräily) ja reittien edistäminen kunnissa. Näitä ovat mm. seutukunnalliset KÄPY-yhteydet Kruunupyö-Kokkola, Kaustinen-Veteli ja Kannus-Kokkola sekä Oksakoski-Perhon keskusta - Möttönen väleillä. Liikenneturvallisuuden ja liikenteen sujuvuuden paikalliset parannustoimet kantatien 63/86 Kaustisen ja Toholammin taajamien kohdalla pääväylän parantamisen tueksi on tärkeää huomioida. Seututie 775 Toholampi – Lestijärvi ja yhdystie 7520 Perho - Kinnula välillä kärsii korjausvelasta ja on saatava parannusparannustoimenpiteiden piiriin, sillä se on myös yhdystienä Keski-Suomeen. Itseohjautuvat kulkuneuvot ovat lähitulevaisuutta ja väylien kehittämistarve mahdollistamaan itseohjautuvien kulkuneuvojen liikenne kasvaa.

Digitaalisen saavutettavuuden perustana on toimintavarmat ja riittävän tehokkaat verkot. Keski-Pohjanmaalla digitaalisten palveluiden mahdollistaminen kaikkien ulottuville on kiinni laajakaistaverkon kattavuudesta. Valokuituverkon rakentaminen etenee kunta taajamista alempiin taajamiin. Joillakin osin maakuntaa joudutaan laajakaista muodostamaan mobiiliverkon avulla. Tavoite tulisi asettaa muutaman vuoden päässä olevalle tavoitetilaksi laajakaistakattavuuden osalta maakunnassa. Tätä edesauttaa laki kiinteän laajakaistarakentamisen tuesta (1262/2020), jonka tavoitteena on edistää nopeiden laajakaistayhteyksien rakentamista ja siten turvata monipuoliset viestintäpalvelut kaikkialla Suomessa. Lakia sovelletaan mm. myös laajakaistahankkeen suunnitteluun maakunnassa sekä siihen julkiseen menettelyyn, jolla valtiontuki julistetaan haettavaksi maakunnan alueella. Digitaaliseen saavutettavuuden ja digitaalisoinnin kulmakiviä on kyberturvallisuus, joka täytyy huomioida niihin liittyvissä ratkaisuissa. Kyberturvallisuudella ymmärretään tilaa, jossa kybertoimintaympäristöön voidaan luottaa ja sen toiminta on turvattu (Kyberturvallisuuden sanasto 2018). Kyberturvallisuuden varautuminen edellyttää yhteiskunnan eri toimijoiden, julkishallinnon ja elinkeinoelämän välistä yhteistyötä ja osaamisen vahvistamista.

Saavutettavien sähköisten yksityisten ja julkisten palvelujen jatkuva kehittäminen korostuu. Digiosaamisen tasoa on parannettava ja myös tuotettava digipalveluita

maakuntaan. Tekoälyn ottaminen enemmän suunnittelun ja päätöksen teon tueksi on korostuu, sillä tekoäly mahdollista parhaimmillaan ajallisten ja kustannuksellisten säästöjen syntymisen. Tekoälyn sovellusmahdollisuudet ovat äärettömät ja sitä voidaan käyttää lukuisilla eri yhteiskunnan sektoreilla. Esimerkiksi ikääntyvien ihmisten saavutettavuus ja mahdollisuus kotona asumiseen on myös tärkeää hallita ja ratkaista, koska ikääntyvien määrä tulee vielä kasvamaan nykyisestä. Yhtenä ratkaisuna voisi olla tekoälypohjainen avatar palvelu, jossa sovelluksen avulla ikääntyvä voi saada apua päivittäisissä ongelmissa ja lisäksi siihen voi sisällyttää esim. muistuttajan eri asioiden hoitamiseksi (lääkkeiden ottaminen tms.) ja sen ominaisuus keskustelevana/kuuntelevana, se voi auttaa yksinäisyyden helpottamiseen.

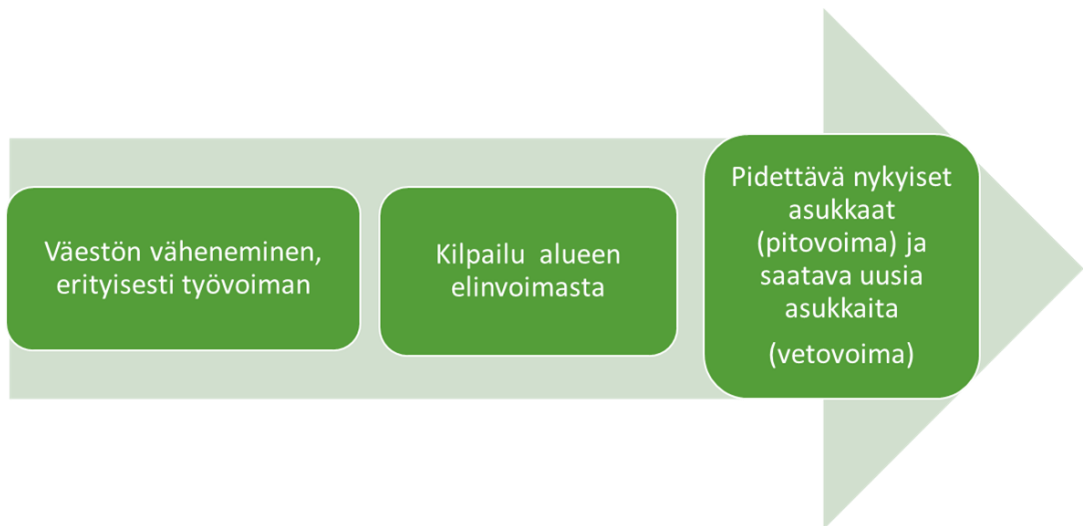
Keskeisiä toimia liikenteellisen ja digitaalisen saavutettavuuden edistämiseksi, parantamiseksi ja kehittämiseksi vuosina 2024–2025 ovat:

- Kehitetään ja parannetaan maakunnan kuntien sisäisen ja ulkoisen liikenteen liikennemuotoja ja -väyliä. Parantuneella saavutettavuuden tuetaan suurinvestointien syntyä, paikallista yritystoimintaa ja vahvistetaan pääväylien liikenteen välityskykyä, mikä osaltaan varmistaa myös kansallista ja alueellista huoltovarmuutta.
- Otetaan huomioon liikenneturvallisuuden vaateet. Ohjataan kokonaisvaltaisesti liikenneturvallisuustyötä. Liikenneturvallisuusstrategiassa ovat mukana kaikki liikennemuodot: tieliikenne, raideliikenne, vesiliikenne ja ilmailu.
- Mahdollistetaan älyliikenteen kasvu ja käyttöönotto laajakaistayhteyksiä parantamalla.
- Kehitetään yksityisiä ja julkisia sähköisiä palveluita sekä otetaan huomioon kyberturvallisuus.

Maakunnallista digitaalista ja liikenteellistä saavutettavuutta edistäviä kehittämistoimenpiteitä ja -hankkeita tukevia rahoitusohjelmia ja muita rahoitusinstrumentteja sekä rahoituksen kohderyhmiä ja rahoitettavaa kehittämistä, investointeja jne. on kuvattu liitteissä 1 Kasvun ja kehittämisen rahoitusohjelmat ja 2 Rahoitustaulukko.

3.4. Maakunnallinen veto- ja pitovoima

Kilpailu osaajista niin valtioiden kuin alueiden välillä on yhä kiihtyvämpää – kaikki alueet tavoittelevat investointeja ja työvoimaa. Maakunnallisella veto- ja pitovoimalla on olennainen merkitys työvoiman saamisessa alueelle minkä vuoksi veto- ja pitovoimaa tulee vahvistaa. Maakunta tulee tunnistaa ja nähdä houkuttelevana ja monipuolisena paikkana yrittää, tehdä työstä, opiskella, asua ja elää. Maakunta tulee saada tunnetummaksi ja kehittää sille oma identiteetti, jota markkinoida. Maakunnan imagon ja markkinoinnin kehittäminen ja toteuttaminen tulee tapahtua yhteistyössä julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa. On tärkeää, että sekä julkisen että yksityisen sektorin toimijat maakunnassa tunnistavat veto- ja pitovoimatyön keskeiseksi tehtäväkseen ja siten yhdessä toimien saadaan aikaan yhtenäinen Keski-Pohjanmaa, jossa eri toimijat tekevät yhdessä eri toimenpiteitä ja että ne myös näkyvät yhdessä.

Kuva 10. Veto- ja pitovoiman merkitys

Maakunnallisen hyvinvoinnin ja erityisesti veto- ja pitovoimaisuuden vahvistamiseksi Keski-Pohjanmaata tulee kehittää edelleen yhteisöllisenä, asukaslähtöisenä ja osallistavana maakuntana, jossa monikulttuurisuus ja eri väestöryhmien tasapuoliset osallistumismahdollisuudet nähdään osana maakunnan identiteettiä. Maakuntaan on saatava työvoimaa sen ulkopuolelta, minkä vuoksi vastaanottavuuden tulee kasvaa sekä yksilö-, yritys- että muiden organisaatioiden tasolla.

Kulttuurilla ja taiteella on keskeinen merkitys maakunnan identiteetin tulevaisuuden rakentumisessa ja vahvistamisessa sekä asukkaiden hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden lisäämisessä. Keskipohjalainen kulttuuri- ja luontoympäristö, turvallinen asuinympäristö, monipuoliset liikuntamahdollisuudet sekä elävä kulttuuriperintö ja taide muodostavat merkittävän asukkaiden hyvinvointia vahvistavan veto- ja pitovoimatekijän sekä mahdollistavat innovatiivisten matkailu-, kulttuuri-, liikunta sekä terveys- ja hyvinvointipalveluiden kehittämisen.

Maakunnan veto- ja pitovoiman, kilpailukyvyn, hyvinvoinnin ja edunvalvonnan kehittäminen edellyttää tiiviitä ylimaakunnallisten yhteistyöverkostojen ja yhteyksien hyödyntämistä ja kehittämistä edelleen muihin maakuntiin. Yhteistyötä talous- ja työssäkäyntialueen sekä muun muassa rahoitus- ja viranomaistoiminnan kehittämisessä tehdään Keski-Pohjanmaan lähimaakuntien, Itä- ja Pohjois-Suomen suuralueen maakuntien sekä muiden maakuntien kanssa, myös kansainvälisesti.

Tavoitteena on taata osaamista vastaavaa työtä ja toimeentuloa, sujuva ja turvallinen arki sekä toimivat palvelut kaikille - olemassa oleville sekä tuleville asukkailla. Keskeisenä hyvinvointia lisäävänä ja syrjäytymistä ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä on tulevaisuudessa lasten, nuorten ja perheiden tukeminen. Tavoitteen saavuttamiseksi vahvistetaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kumppanuutta ja yhteistyötä palveluiden kehittämisessä ja tuottamisessa. Kansalais- ja yhdistystoimintaa ja osallisuutta vahvistetaan tukemalla kolmannen sektorin toimintamahdollisuuksia, edistämällä kansalaisten tasapuolisia osallistumismahdollisuuksia sekä kehittämällä yhteistyötä muun muassa koulutustoimijoiden kanssa. Paikallis- ja asukaslähtöisellä kehittämisellä lisätään kansalaisten osallisuutta palveluiden kehittämiseen.

Olellaisia tekijöitä veto- ja pitovoimatyössä ovat myös fyysinen ja digitaalinen saavutettavuus. Hyvin toimivat ja ajantasaiset liikenne- ja tietoliikenneyhteydet ovat tärkeitä niin veto- kuin pitovoimankin kannalta.

Keskeisiä toimia maakunnallisen veto- ja pitovoiman edistämiseksi, parantamiseksi ja kehittämiseksi vuosina 2024–2025 ovat:

- Parannetaan ja vahvistetaan maakunnan tunnettua ja maineeseen liittyvää viestintää. Keski-Pohjanmaata koskevaa mielikuvaa kohderyhmäkohtaisesti parantamalla, selkeyttämällä ja vahvistamalla pyritään houkuttelemaan yrityksiä, työvoimaa ja opiskelijoita alueelle. Aluetta koskevaa viestintää tulee kehittää palvelemaan veto- ja pitovoiman kasvattamista. Toimenpiteitä, joilla maakunnan mainetta ja maakuntaa koskevaa viestintää voidaan kehittää, ovat esimerkiksi maakunnan identiteetin ja imagon kirkastamista palvelevat viestinnän kärkien johdonmukainen määrittely yhteistyössä alueen eri toimijoiden kesken.
- Kehitetään laadukkaita ja monipuolisia palveluja. Toimenpiteitä tarvitaan sekä alueen elinkeinoelämälle, asukkaille että alueelle muuttaville osaajille tarjottaviin palveluihin. Alueelle muuttaville sekä heidän puolisoilleen ja perheilleen tulee tarjota paitsi laadukkaita palveluja myös mahdollisuuksia verkostojen luomiseen, osallisuuteen ja yhteisöllisyyden kokemuksiin. Myös paikkariippumattoman ja monipaikkaisen työelämän ja työn edistäminen parantaa maakunnan veto- ja pitovoimaa.

Maakunnallista veto- ja pitovoimaa edistäviä kehittämistoimenpiteitä ja -hankkeita tukevia rahoitusohjelmia ja muita rahoitusinstrumentteja sekä rahoituksen kohderyhmiä ja rahoitettavaa kehittämistä, investointeja jne. on kuvattu liitteissä 1 Kasvun ja kehittämisen rahoitusohjelmat ja 2 Rahoitustaulukko.

3.5. Maakunnan asukkaiden hyvinvointi, turvallisuus ja yhteisöllisyys

Keski-Pohjanmaan liiton tavoitteena on turvata koko maakunnan elinvoimaisuus ja kehittää aluetta tasapainoisesti kaupunki- ja maaseutualueet huomioiden. Toimiva ja turvallinen elinympäristö muodostuu alueen ominaispiirteet, luonto- ja kulttuuriarvot sekä ympäristönäkökohdat huomioivan yhdyskuntarakenteen ja alueiden käytön suunnittelun pohjalta. Tavoitteena on laadukkaan ja turvallisen elinympäristön, kattavien tietoliikenne- ja liikenneyhteyksien sekä sujuvien arjen palveluiden ja mahdollisuuksien turvaaminen alueen olemassa oleville asukkaille, alueelle muuttaville sekä monipaikkaisesti tai etänä työtä tekeville.

Keski-Pohjanmaan omaleimainen kulttuuri, luonto sekä liikunta-, harrastus- ja virkistysmahdollisuudet ja monipuoliset palvelut lisäävät asukkaiden hyvinvointia ja toimivat veto- ja pitovoimatekijöinä alueelle muuttaville. Viime vuosien merkittävää digiloikkaa tulee hyödyntää vetovoimatekijänä yhdistettynä maakunnan olemassa oleviin kehittyviin vahvuuksiin ja ominaispiirteisiin. Paikallis- ja asukaslähtöisellä kehittämisellä ja kehittymisellä tuetaan niin kaupunkiseudun kuin maaseutualueiden ja kylien elinvoimaisuutta ja viihtyisyyttä sekä asukkaiden osallisuutta elinympäristönsä parantamisessa. Palveluiden hankalaa ajallista ja fyysistä saavutettavuutta ehkäistään kehittämällä joustavia ja yhteisöllisiä liikkumisen muotoja, sähköisiä palveluita ja

liikenteen digitaalisia ratkaisuja. Myös kevyen liikenteen väyliä ja mahdollisuuksia tulee kehittää.

Järjestö- ja yhdistystoiminnalla on pitkät perinteet Keski-Pohjanmaalla ja ne ovat olleet merkittävässä roolissa mukana vauhdittamassa muutosta, kehitystä ja kasvua maakunnassa. Kolmannen ja neljännen sektorin toimijoilla, järjestöillä ja vapaaehtoistyöhön perustuvilla yhteisöillä, on todella tärkeä rooli yhteisvastuun, sivistyksen ja yhteisöllisyyden rakentajina sekä tulevaisuudessa myös sosiaalisten innovaatioiden kehittäjinä. Järjestö- ja yhdistystoiminnalla on merkittävä rooli yhteiskunnallisen keskustelun herättäjinä ja vallitsevien ajattelutapojen haastajina. Ne myös tavoittavat eri ihmisryhmiä kuin viranomaistahot.

Monipuolisilla, laadukkailla ja saavutettavilla hyvinvointia ja terveyttä ylläpitävillä palveluilla, hyvinvointia ja viihtyvyyttä lisäävällä monipuolisella liikunta- ja kulttuuritarjonnalla ja asukkaiden yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistavilla tekijöillä lisätään Keski-Pohjanmaan asukkaiden kokonaisyhteisöä ja turvallisuutta. Niillä vahvistetaan myös maakunnan veto- ja pitovoimaa kehittäviä innovatiivisia matkailu-, kulttuuri-, liikunta- sekä terveys- ja hyvinvointipalveluita. Myös luonto- ja kulttuuriympäristöjen vaaliminen edellyttää niiden hoitoa ja käytön alueellista suunnittelua ja suojelun, virkistyskäytön ja elinkeinojen kestävä yhteensovittamista.

Maakunnallisen pitovoiman ytimiä ovat alueella vallitseva yhteisöllisyys, alueella koettu turvallisuus ja asukkaiden hyvinvointi.

Maakunnallisena tavoitteena on vahvistaa julkisen, yksityisen, kolmannen sektorin (järjestöt, yhdistykset, vapaaehtoistyö) ja neljännen sektorin (järjestäytymätön aktivismi) kumppanuutta ja yhteistyötä palveluiden tuottamisessa ja kehittämisessä. Yhteinen aluetietoisuus vahvistaa alueella koettua turvallisuuden tunnetta. Laadukkaat sote-, kulttuuri-, liikunta-, koulutus- ja asumispalvelut, sekä monipuoliset vapaa-ajan toimintamahdollisuudet ja laaja tapahtumatarjonta ylläpitävät ja parantavat asukkaiden hyvinvointia. Laadukkaiden palvelujen pohjalta on luontevaa kehittää myös innovatiivista matkailu-, kulttuuri-, liikunta-, terveys- ja hyvinvointiyrittäjyyttä. Maakunnan identiteetin, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin yhtenä peruspilarina on alueen luonto- ja kulttuuriympäristö, jonka vaaliminen ja uudistaminen edellyttää alueellisessa suunnittelussa elinkeinoihin, asumiseen, virkistyskäyttöön sekä luonto- ja kulttuuriarvoihin liittyvien tarpeiden yhteensovittamista.

Keskeisiä toimia maakunnan yhteisöllisyyden, turvallisuuden ja asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi, parantamiseksi ja kehittämisessä vuosina 2024–2025 ovat:

- Vahvistetaan kansalais- ja yhdistystoimintaa ja osallisuutta tukemalla kolmannen sektorin toimintamahdollisuuksia, edistämällä kansalaisten tasapuolisia osallistumismahdollisuuksia sekä kehittämällä yhteistyötä muun muassa koulustoitimijoiden kanssa. Paikallis- ja asukaslähtöisellä kehittämisellä lisätään kansalaisten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia palveluiden kehittämiseen.
- Kehitetään veto- ja pitovoimaisia sote-, kulttuuri-, liikunta-, koulutus- ja asumispalveluja sekä monipuolisia vapaa-ajan toimintamahdollisuuksia ja tapahtumatarjontaa. Palvelujen kehittämisessä pyritään tunnistamaan ja hyödyntämään toimintoihin liittyviä kestäviä liiketoimintamahdollisuuksia koko maakunnan alueella. Esimerkiksi maakunnan luonnon- ja kulttuuriympäristöt sekä aineeton kulttuuriperintö tarjoavat rajattomia mahdollisuuksia matkailuyrittäjyydelle

ja matkailupalveluille. Monipuoliset vapaa-ajan toimintamahdollisuudet ja laaja tapahtumatarjonta parantavat alueen vetoja pitovoimaa.

- Kehitetään luovaa taloutta, minkä tavoitteena on luovien alojen osaamisen, tuotteiden ja palvelujen kehittäminen ja kaupallistaminen. Luovuus on keskeinen osa talouden uudistumista ja uuden arvon luomisen mekanismeja. Kestävä kasvu korostaa toimivaa ja tuottavaa yhteiskuntaa, jossa taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen lisäarvon synnyttämisellä on keskeinen rooli. Toimenpiteillä edistetään myös ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti vastuullista elämäntapaa ja lisätään esimerkiksi kiertotalouspalveluiden syntymistä alueelle.

Maakunnan yhteisöllisyyttä, turvallisuutta ja asukkaiden hyvinvointia edistäviä kehittämistoimenpiteitä ja -hankkeita tukevia rahoitusohjelmia ja muita rahoitusinstrumentteja sekä rahoituksen kohderyhmiä ja rahoitettavaa kehittämistä, investointeja yms. on kuvattu liitteissä 1 Kasvun ja kehittämisen rahoitusohjelmat ja 2 Rahoitustaulukko.

Yhteenveto kasvuohjelman painotuksista, keskeisistä kehittämisteemoista ja -toimista

Kasvuohjelman 2024–2025 kehittämisen painotukset ovat:

- elinkeinoelämän kilpailukyky
- osaavan työvoiman saatavuus
- liikenteellinen ja digitaalinen saavutettavuus
- maakunnallinen veto- ja pitovoima
- asukkaiden hyvinvointi, turvallisuus ja yhteisöllisyys

Tahdomme, että...

- Alueella on monipuolista ja uudistavaa, kasvua ja kehittymistä tukevaa TKI –toimintaa ja älykästä erikoistumista.
- Maakunnassa on osaavaa työvoimaa nyt ja tulevaisuudessa sekä alueellista veto- ja pitovoimaa, joka luo edellytyksiä kehitykselle, kasvuille ja elinvoimalle.
- Maakunnassa on ennakoiva ja realistinen tulevaisuuteen katsova tilannekuva alueen kehittämisestä ja kehittymisestä.
- Keski-Pohjanmaan maakunta on kehittyvä, kasvava, elinvoimainen ja saavutettava, jossa panostetaan asukkaiden hyvinvointiin sekä turvallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukseen.
- Keski-Pohjanmaan maakunnan maaseutualueiden kehittämistä edistetään ja kehittyminen turvataan.

Käytännössä tämä tarkoittaa...

- Yritysten ja TKI-organisaatioiden yhteistyön ja verkostoitumisen lisäämistä. Verkostomaisten toimintatapojen kehittämistä TKI- ja yritystoimintaa tukevien rahoitusten hakemisessa. Uusien ja innovatiivisten, sekä vihreää siirtymää

tukevien liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamista. Maaseutuelinkeinojen selviytymisohjelman laatimista.

- Koulutuksen laadun ja osuvuuden parantamista. Osaavan työvoiman käytön edistämistä elinkeinoelämässä. Toimintaympäristöön suunnattavat toimenpiteet alueen houkuttelevuuden edistämiseksi.
- Maakunnan tunnettuuden ja maineen sekä niihin liittyvän viestinnän parantamista ja vahvistamista. Laadukkaiden ja monipuolisten palvelujen kehittämistä sekä maakunnan saavutettavuuden edistämistä.
- Maakunnassa vallitsevan yhteisöllisyyden, turvallisuuden ja asukkaiden hyvinvoinnin parantamiseksi ja kehittämiseksi laadittavaa osallisuusohjelmaa. Veto- ja pitovoimaisten sote-, kulttuuri-, liikunta-, koulutus- ja asumispalvelujen sekä monipuolisten vapaa-ajan toimintamahdollisuuksien ja tapahtumatarjonnan kehittämistä. Luovan talouden kehittämistä

KASVUN JA KEHITTÄMISEN RAHOITUSOHJELMAT

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 EU:n alue- ja rakennepoliitiikan ohjelma

Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027- ohjelma sisältää Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR+) sekä oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF).

Ohjelmassa on yhteensä seitsemän toimintalinjaa

- **Innovatiivinen Suomi (EAKR):** Tavoitteena on edistää alueiden ja yritysten elinkeino- ja työelämälähtöisiä tutkimus- ja innovointivalmiuksia ja uusien teknologioiden käyttöönottoa. Rahoituksella vauhditetaan pk-yritysten kasvua ja kilpailukykyä. Lisäksi tavoitteena on hyödyntää digitalisaatiota kansalaisten, yritysten ja julkishallinnon hyväksi.
- **Hiilineutraali Suomi (EAKR):** Tavoitteena on edistää energiatehokkuutta ja kiertotaloutta, sekä vähentää kasvihuonekaasupäästöjä. Rahoitusta kohdennetaan myös toimiin, joilla varaudutaan ilmastonmuutokseen.
- **Saavutettavampi Suomi (EAKR):** Tavoitteena on tukea pk-yritystoimintaa Itä- ja Pohjois-Suomessa kehittämällä paikallista tieliikenneinfrastruktuuria harvaan asuttujen alueiden erillisrahoituksella.
- **Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi (ESR+):** Tavoitteena on tukea työllisyyttä, osaamista, työelämän kehittämistä, jatkuvaa oppimista ja joustavia koulutuspolkuja.
- **Sosiaalisten innovaatioiden Suomi (ESR+):** Tavoitteena on tukea lastensuojelun asiakkaana olevien sekä erityisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten elämäntilannetta ja pärjäämistä.
- **Aineellista puutetta torjuva Suomi (ESR+):** Tavoitteena on auttaa heikommassa asemassa olevia tarjoamalla tukea elintarvikkeiden ja perushyödykkeiden hankintaan. Samanaikaisesti pyritään tarjoamaan muita palveluja, joilla avunsaajien tilannetta parannetaan.
- **Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF):** Tavoitteena on tukea investointeja sellaisilla aloilla kuin digitaaliset yhteydet, puhtaat energiateknologiat, päästöjen vähentäminen, teollisuuslaitosten elvyttäminen, työntekijöiden uudelleen koulutus ja tekninen apu.

EAKR-rahoitusta kohdennetaan pk-yritysten yritystukiin sekä julkisten toimijoiden elinkeinoelämää edistäviin innovaatiohankkeisiin, digitalisaatioon, ilmastotoimiin, kuten uusiutuvan energian edistämiseen, energiatehokkuuteen, ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja kiertotalouteen. ESR+ -rahoituksella tuetaan työllisyyttä, osaamista, työelämän kehittämistä, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Keski-Pohjanmaan alueen rahoitus vuosille 2021–2027 (EU + valtio) on rahastoittain seuraava. Rahoittajina toimivat Keski-Pohjanmaan liitto ja Keski-Suomen ELY-keskus.

EAKR + valtio 31 288 000 €
ESR + valtio 14 842 000 €
JTF + valtio 19 546 000 €

EAKR-hankkeet Keski-Pohjanmaan liitto ja Keski-Suomen ELY

EAKR hanketoiminnan kautta rahoitettavan hanketoiminnan tavoitteena on TKI-intensiteetin kasvattaminen (ml. TKI- ja kasvurahoituksen kanavien vahvistaminen ja rahoitusneuvonta) ja elinkeinoelämä- ja yritysälähtöisen innovaatiotoiminnan edistäminen ilmasto- ja kestäväen kehityksen tavoitteet huomioivalla tavalla. Tärkeää on yhteisten tutkimus- kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rakenteiden, toimintamallien ja verkostojen vahvistaminen ja erityisesti TKI-toimijoiden ja mikro,- ja pk-yritysten välinen vahva ja tiivis yhteistyö mm. start-up-toiminnan kehittämiseksi ja edistämiseksi.

Rahoitus kohdennetaan erityisesti Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa 2021– 2025 määriteltyihin älykkään erikoistumisen mukaisiin hankkeisiin.

Tavoitteena on vauhdittaa maakunnan digitalisaatiokehitystä laaja-alaisesti yhteiskunnan eri sektoreilla sekä edistää digitalisaatioon liittyvien uusien liiketoimintamahdollisuuksien syntymistä. Keskeistä on digitalisaatioon liittyvän osaamisen ja korkean teknologian hyödyntämiseen keskittyvien taitojen lisääminen niin alueen elinkeinoelämässä kuin julkisella sektorilla. Syntyvien tuotteiden, innovaatioiden ja menetelmien soveltaminen käytäntöön sekä niiden testaaminen oikeissa olosuhteissa ovat hankkeissa painotettavia toimintoja. Tavoitteena on myös mm. palvelujen saavutettavuuden, etätöiden ja monipaikkaisuuden edistäminen älykkäitä digitaalisia ratkaisuja kehittämällä.

Tavoitteena on edistää energijärjestelmän muutosta, mikä tähtää kasvihuonekaasupäästöjen määrän nopeaan ja merkittävään vähenemiseen. Systeminen muutos koskettaa mm. energiaintensiivistä teollisuutta, rakennuskantaa ja energiantuotantoa. TKI-toiminnassa tuetaan etenkin elinkeinoelämäverkottunutta kehittämistä sekä yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteiskehittämistä energiatehokkaiden ratkaisujen ja tuotteiden luomiseksi. Energiatehokkuudella on merkittävä vaikutus maakunnan yritysten kilpailukykyyn kasvattamiselle. Rahoitusta suunnataan etenkin uusien menetelmien, tuotteiden ja prosessien kehittämiseen sekä niiden testaamiseen, pilotointiin ja käyttöönottoon maakunnan yrityksissä.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa huomioidaan Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelman keskeisistä teemoista etenkin kilpailukyky ja osaaminen. Sopeutumisen yhteydessä lisätään maakunnan osaamista ja tietoa ilmastonmuutoksesta ja sovelletaan sitä maakunnan kilpailukykyyn säilyttämiseksi ja edistämiseksi myös muuttuvissa olosuhteissa. Erityisesti tuetaan maakunnan elinkeinon sopeutumista ilmastonmuutokseen. Maakunnan ilmastonmuutokseen sopeutumista ja rahoituksen kohdentamista ohjaa etenkin Keski-Pohjanmaan ilmastotiekartta 2035. Tavoitteena on muutoksia ennakoivan ja riskejä ehkäisevän tiedon tuottaminen sekä sen soveltaminen maakunnan tilanteeseen. Lisäksi ilmastonmuutokseen varautumiseen kuuluu olennaisesti muuttuvien olosuhteiden tuottamien mahdollisuuksien kartoittaminen ja niiden potentiaalin hyödyntäminen.

Kiertotalouden ja resurssiviisauden toteutumista edistetään tukemalla yritysten kykyä hyödyntää tuotannon sivuvirtoja sekä teollisuus- ja yhdyskuntajätteiden jatkokäsittelyä. Hiilineutraali kiertotalous vähentää materiaalihävikkiä, päästöjä ja kuljetustarpeita sekä parantaa yritysten kilpailukykyä ja vastaa kuluttajien tarpeisiin. Erityistä painoarvoa annetaan luonnonvara-alan kiertotaloudelle ja luonnonvarojen kestäväälle käytölle. TKI-toiminnassa painotetaan erityisesti korkean jalostusasteen biotaloutta sekä luonnonvara-alan kestävyyttä. Rahoituksella tuetaan kiertotalouden ekosysteemien, osaamiskeskittymien ja verkostojen syntymistä ja kehittymistä maakunnassa. Rahoitettavilla hankkeilla edistetään muun muassa pk-yritysten kansainvälistymispotentiaalia omaavien kiertotalousliiketoimintakonseptien kehittämistä ja kaupallistamista. Kehitetään lisäksi kiertotalouden uusia tuote- ja palvelukonsepteja sekä teollisuuden sivutuotteiden jalostus- ja hyödyntämisastetta.

Alueellisen ja paikallisen saavutettavuuden kehittämisen tavoitteena on parantaa ja nykyaikaistaa pk-yritysten kilpailukykyyn kannalta tärkeitä maantieliikenteen- ja logistiikan yhteyksiä, eri liikkumis- ja kuljetusmuotojen yhteen liitettävyyttä, elinkeinoelämää ja pk-yritysten toimintaympäristöä kehittäviä tieliikenneväyliä ja -palveluita, kävelyn ja pyöräilyn yhteyksiä sekä liikenneturvallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään hankkeiden taloudelliseen, sosiaaliseen ja ekologiseen kestävyysnäkökulmasta. Tuettava toiminta on luonteensa vuoksi todettu DNSH-periaatteen (Do No Significant Harm) mukaiseksi.

EAKR + valtio hankerahoitus Keski-Pohjanmaalla

v. 2024 2 671 000 €

v. 2025 2 671 000 €

Yritystuet - Keski-Suomen ELY-keskus

Keski-Suomen Elyn kautta haettavien alueen yritystukien tavoitteena on tukea mm. uusien teknologioiden ja digitaalisten työkalujen ja tuotteiden, palvelujen kehittämistä ja soveltamista sekä robotisaatiota. Tavoitteena on mahdollistaa mm. pk-yritysten toiminnassa uudet digitaaliset tuotteet, palvelut, liiketoimintamallit ja tukea siten pohjoisen alueen uuden liiketoiminnan kehittymisen mahdollisuuksia. Yritystuilla edistetään yritysten merkittävää kasvua, kilpailukykyä, uusiutumista sekä hiilineutraalisuutta. Rahoitusta suunnattaessa huomioidaan myös KeskiPohjanmaan maakuntastrategiassa tunnistetut painopisteet.

Kehitystoimia kohdistetaan yritystoiminnan kaikkiin elinkaaren vaiheisiin, erityishuomion ollessa uusien ja aloittavien innovaatiolähtöisten start up- yritysten hankkeissa. Alueen vahvojen toimialojen kasvua ja kansainvälistymistä tukevissa tuotekehitys- ja innovaatiohankkeissa edistetään erityisesti hankkeita, joilla on positiivinen vaikutus ns. vihreän talouden kehittämiseen.

Rahoituksen tulee edistää yritysten kasvua, uudistumista ja tuottavuuden nousua sekä uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämistä. Yritysten kansainvälistymisvalmiuksien edellytysten kehittämisessä hyödynnetään Team Finland- verkoston palveluita tuotteiden markkinoille saattamiseen. Investoinneissa tuetaan ensisijaisesti kansainvälistyvien pk-yritysten ja niiden toimintaa tukevien alihankintaverkostoyritysten investointeja. Investointien tulee pääsääntöisesti edistää vähähiilisen talouden kehittymistä sekä uuden tuotantoteknologian käyttöönottoa. Rahoitus kohdennetaan pääsääntöisesti vain pk-yritysten hankkeisiin toimintaa merkittävästi laajennettaessa.

Rahoituksen tulee edistää pk-yritysten energia- ja materiaalitehokkuutta, esimerkiksi toteuttamalla ja kehittämällä uusia energia- ja materiaalitehokkuutta parantavia toimintatapoja, teknologioita ja ratkaisuja. EAKR-ohjelmasta rahoitettavat hankkeet tukevat pk-yritysten hiilineutraalisuutta edistävien tuotteiden, materiaalien ja tuotantomenetelmien kehittämistä, pilotointia ja kaupallistamista. Erityistavoitteeseen sisältyy myös koneiden sähköistäminen, energia- ja materiaalitehokkuuden kehittäminen.

Tehtävän kehitystyön lisäksi alueen valmistavan teollisuuden investoinneissa on tarpeellista edistää modernin teknologian käyttöönottoa.

Pk-yritysten osalta rahoituksen tulee painottua kiertotalouteen ja korkean jalostusasteen biotalouteen liittyvään liiketoiminta- ja markkinaosaamiseen; uudet tuote- ja palvelukonseptit sekä niiden edellyttämät investoinnit. Biotalouspanostetaan esim. biopohjaisten tuotteiden kehittämiseen. Kehitystoiminnan painotus kohdistuu myös uusia innovatiivisia toimialoja edustaviin hankkeisiin, esimerkiksi alueen kierto- ja biotalousklusterin pk-yritysten kehittämishankkeisiin ja niihin liittyviin investointeihin.

EAKR + valtio yritystukirahoitus Keski-Pohjanmaalla
v. 2024 2 059 000 €
v. 2025 2 059 000 €

JTF - Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto

JTF-rahoitus kohdennetaan Keski-Pohjanmaan oikeudenmukaisen siirtymäsuunnitelman mukaisiin toimiin. JTF-rahastolla tuetaan erityisesti talouden monipuolistamista, uusien työpaikkojen ja yritystoiminnan kehittämistä.

Rahoituksella on tarkoitus edistää kasvuhakuista ja uutta työllistävää liiketoimintaa, tukea uudistuvaa liiketoimintaa ja yritysten jatkuvuutta, sekä parantaa pk-yritysten kasvu-, kansainvälistymis-, markkinointi- tai innovointivalmiuksia tai -edellytyksiä ja tukea pk-yritysten tuotteiden, palveluiden tai tuotantomenetelmien kehittämistä ja kaupallistamista tai uuden teknologian käyttöönottoa. Rahoitettavien hankkeiden tulee vahvistaa kiertotalouteen ja korkean jalostusasteen biotalouteen liittyvää liiketoimintaa ja markkinaosaamista ja kehittää uusia tuote- ja palvelukonsepteja, hiilineutraaliin talouteen liittyvää liiketoimintaa ja markkinaosaamista tai kehittää uusia tuote- ja palvelukonsepteja. Sekä tukea ja edistää elinkeinoelämän tarpeista lähtevää TKI-toimintaa

Rahoitus kohdennetaan EAKR-rahoitusta vastaavalla tavalla pk-yritystukiin ja julkisten toimijoiden elinkeinoelämää edistäviin innovaatiohankkeisiin sekä ESR-rahoitusta vastaavalla tavalla osaamisen kehittämiseen. Rahaston taustalla on turpeen energiankäytön vähentämisestä syntyvien sosioekonomisten haittavaikutusten pienentäminen.

JTF + valtio

v. 2024 1 234 000 €

v. 2025 1 235 000 €

ESR+ Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi

Tavoitteena Keski-Pohjanmaalla on:

- 1) Erityisesti työvoimapulaan (mm yritysten rekrytointiongelmiin liittyvät osaamisvaatimukset) ja työvoiman kohtaanto-ongelmaan liittyvät toimenpiteet erityisesti nuorille ja pitkäaikaistyöttömille.
- 2) Nuorisotyöttömyyden ja erityisesti työttömyyden pitkittymisen tunnistaminen (pitkäaikaistyöttömyyden juurisyöt) ja ehkäisy. Työelämälähtöiset menetelmät työelämän ulkopuolella oleville.
- 3) Maahanmuuttajien työllistäminen mm. eri ohjaus- ja rekrytointimenetelmiä kehittämällä ja pilotoimalla.
- 4) Palvelujen kehittäminen työelämälähtöisesti ja työelämävalmiuksia painottamalla ja viranomaisten tukiverkoston paremmalla hyödyntämisellä (ohjaustoiminta).

Rahoituksessa priorisoidaan hankkeita, joissa kehitetään jatkuvan oppimisen periaatteiden pohjalta koulutuskokonaisuuksia, oppimisympäristöjä ja koulutusrakenteita työelämän jatkuviin muutoksiin sopeutumisen helpottamiseksi. Toiseksi hankerahoituksessa painotetaan hankkeita, joissa kehitetään työelämän laatua ja työorganisaatioiden uudistumista sekä yritysten muutoskyvykkyyttä. Rahoitetaan ensisijaisesti hankkeita, jotka edistävät kaikkein heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan, koulutukseen sekä työmarkkinoille. Näissä hankkeissa myös torjutaan huono-osaisuutta ja syrjäytymistä. Lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon toimijoiden sekä lastensuojelun yhteistyöverkoston palvelujen sisältöjen ja rakenteiden laadun, moninaisuuden sekä henkilöstön osaamisen kehittämiseen tähtäävät hankkeet. ESR+ hankerahoitusta voivat hakea julkisoikeudelliset yhteisöt, kunnat ja kuntien kehitysyhtiöt, yliopistot, koulutusorganisaatiot ja oppilaitokset, tutkimuslaitokset, yhdistykset, järjestöt ja muut yleishyödylliset yhteisöt.

Hankerahoituksessa voidaan ottaa huomioon myös muut ohjelman mukaiset hankkeet.

ESR+ ja valtio hankerahoitus Keski-Pohjanmaalla

v. 2024 2 766 000 €

v. 2025 2 059 000 €

Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO)

Alueellista AIKO rahoitusta voivat hakea alueella toimivat julkisoikeudelliset yhteisöt, kunnat ja kuntien kehitysyritykset, yliopistot, koulutusorganisaatiot ja oppilaitokset, tutkimuslaitokset, yhdistykset, järjestöt ja muut yleishyödylliset yhteisöt.

Määrärahaa on edellisiltä vuosilta käytettävissä seuraavasti:

AO1 Alueellisiin innovaatioihin ja kokeiluihin tarkoitettu määräraha voidaan käyttää innovatiivisiin ja kokeileviin toimiin, joilla edistetään alueiden resilienssiä (muutosjoustavuus) muuttuvassa toimintaympäristössä, jota ovat viime aikoina haastaneet kansainväliset kriisit.

vuodelta 2022 241 000€

AO2 () Jettava rahoitus on tarkoitettu tukemaan alueellista TKI[1]toimintaa ja täydentämään ELY-keskusten kautta jaettavaa alueellista TKI[1]rahoitusta.

vuosilta 2022 -2023 439 000 €

Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukeminen (AKKE)

Valtion budjetissa vuodelle 2024 eikä budjettiriihessä ole esitetty määrärahavarausta Alueiden kestävän kasvun ja elinvoiman tukemiselle (AKKE).

Kestävä kaupunkikehittäminen (<https://rakennerahastot.fi/pohjois-suomi/kokkola>) Kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksella toteutetaan Kokkolan ekosysteemisopimuksen mukaisia teemoja, joita ovat akkukemia, kiertotalous ja teollisuuden älykkäät ratkaisut. Kestävää kaupunkikehittämistä ja ekosysteemisopimusten toteutusta tehdään kansallisesti Innovoivat kaupungit ja yhteisöt -kokonaisuudessa. Innokaupungit vahvistavat osaamistaan ja yhteistyöverkostoja vihreän siirtymän, digitaalisen teknologian ja hyvinvoinnin teemoissa. Kestävään kaupunkikehittämiseen kohdennetaan Uudistava ja osaava Suomi 2021–2027 Suomen alue- ja rakennepolitiikan ohjelman EAKR-rahoitusta. **Hankkeiden ensisijaisina toteuttajia ovat teemojen mukaista kehitystyötä tekevät TKI-organisaatiot.**

Valtakunnalliset teemat

Osa Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 ohjelman Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahasto+ (ESR+) rahoituksesta on sovittu käytettäväksi ns. valtakunnallisten teemojen toteuttamiseen. Valtakunnalliset teemat ovat ministeriöjohtoisesti valmisteltuja, strategisesti tärkeitä kehittämiskokonaisuuksia, joiden toteuttaminen tapahtuu kuitenkin ohjelmassa määritellyn toiminnan puitteissa.

Valtakunnallisiin teemoihin varataan EAKR:n kokonaisrahoituksesta enintään 6 % ja ESR+:sta enintään 20 %. Valtakunnallisten teemojen välittävänä toimieliminä toimivat rakennerahastotehtäviä hoitavat ELY-keskukset. EAKR:n valtakunnallisesta rahoituksesta puolet käytetään TEM:n ja OKM:n yhteistyössä valmistelemaan teemaan ”Innovaatio- ja osaamisverkostot”. Loppuosa EAKR-rahoituksesta käytetään ympäristöministeriön valmistelemaan teemoihin ”Energiatehokkuus ja kasvihuonepäästöjen vähentäminen”, ”Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen” ja ”Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta”.

Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027

Pohjanmaan ELY-keskuksen alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027 toimii alueellisena osana EU:n yhteistä CAP27-maatalouspolitiikkaa. Se ohjaa Euroopan unionin maaseuturahaston **tukien suuntaamista Pohjanmaan ELY-keskusalueella tulevalle rahoituskaudella kattavaan kehittämishankkeiden rahoituksen, yritystuet sekä maatalouden rakennetuet.** Suunnitelma varmistaa sen, että ELY-alueen maaseutua kehitetään jatkossa

keskittyen entistä enemmän luonnonvarojen kestäväan käyttöön, maaseudun elinvoimaan sekä maaseutuelinkeinojen kannattavuuden ja kilpailukyvyyn vahvistamiseen. Rahoituksessa painottuu entistä vahvemmin ympäristö- ja ilmastotoimet sekä huoltovarmuus.

Tavoitteena elinvoimainen, hyvinvoiva ja ekologisesti kestävä maaseutu

Pohjanmaan ELY-keskuksen alueellinen maaseudun kehittämissuunnitelma rakentuu neljän painopisteen varaan. Niistä kannattava maatalous tähtää siihen, että alueella on tulevaisuudessakin monipuolinen ja kilpailukykyinen maatalous, jota harjoitetaan ilmasto- ja vesistöystävällisin tuotantomenetelmin hyödyntäen uusinta teknologiaa ja digitalisaatiota.

Ympäristön suhteen tavoitteena on tuottaa puhdasta ja ilmastoviisasta ruokaa, rehua ja energiaa entistä kestävämmiin. Lisäksi suunnitelmassa edistetään bio- ja kiertotalousratkaisujen lisääntymistä maa- ja metsätaloudessa sekä maaseudulla.

Maaseudun elinkeinojen kilpailukykyä kehitetään rakentamalla aluetta, jonka maaseutu tarjoaa vetovoimaisen ja viihtyisän ympäristön yrittäjille eri muodoissaan. Elinkeinorakenteen kulmakivinä toimivat maaseutuyritykset, jotka ovat innovatiivisia, uudistavat toimintansa, ottavat käyttöön uutta tekniikkaa ja hyödyntävät digitaalisuuden tuomia mahdollisuuksia kilpailukyvyyn parantamiseksi sekä koti- että vientimarkkinoilla.

Suunnitelmassa on avainasemassa myös maaseudun elinvoima, veto- ja pitovoima. Tulevaisuudessa työn tekemisen muotojen monipuolistuessa arvovalinnoilla on entistä suurempi merkitys asuinpaikan valinnassa. Alueellisessa kehittämissuunnitelmassa tähdätään siihen, että maaseudulla voidaan tehdä töitä monipaikkaisesti ja osa-aikainen yrittäjyys lisääntyy.

Pohjanmaan ELY-keskuksen alueellisen maaseudun kehittämissuunnitelman läpileikkaavat teemat ovat digitalisaatio, bio- ja kiertotalous, energiatehokkuus, ilmasto, osaaminen, innovaatiot ja yhteistyö. Teemoja toteutetaan sekä yksittäisten maatalojen ja maaseudun yritysten investointihankkeissa että laajemmissa alueellisissa tai alueiden välisissä maaseudun kehittämishankkeissa. Teemat otetaan huomioon rahoitettavien hankkeiden valinnassa ja niiden avulla pyritään edistämään uusien innovaatioiden ja ratkaisujen syntymistä.

Keski-Pohjanmaan alueen maaseudun kehittämisen rahoitus 2024–2025

- Hanke- ja yritystuet: v. 2024 2 200 000 M€ (arvio) v. 2025 (Vuoden 2025 rahoituksen osalta hallitusohjelman kirjauksen mukaan *Suomen CAP-suunnitelmaa muutetaan siten, että kansallista rahoitusosuutta vähennetään vuosina 2025–2027 yhteensä 137,5 milj. euroa.* Kun huomioidaan myös EU:n rahoitusosuus (43 %), puhutaan noin 241 milj. euron kokonaisuudesta. Em. momenttiin sisältyy ELY-keskusten yritys- ja kehittämishankerahoitus, Leader-rahoitus sekä CAP-suunnitelman tekninen apu.)

- Maatalojen investointi- ja aloitustuet: v. 2024 6 650 000 (arvio) v. 2025 6 650 000 (arvio)

Leader-ryhmät ovat laatineet oman alueensa kehittämissuunnitelman kaudelle 2023-2027 ja ne rahoittavat oman paikallisen kehittämissuunnitelmansa mukaisia kehittämishankkeita ja yritystukia. Leader-ryhmien rahoitus koostuu EU:n, valtion ja kuntien osuudesta. Lisäksi ryhmät kokoavat merkittävän määrän yksityistä rahoitusta ja vastikkeetonta työtä eli talkootyötä hankkeissa.

Leader-ohjelman kautta myönnettävä yritystuki on tarkoitettu maaseutualueella aloittavien tai toimivien yritysten toiminnan kehittämiseen, laajentamiseen ja investointeihin. Hanketukia voivat hakea julkis- ja yksityisoikeudelliset yhteisöt, kuten yhdistykset, järjestöt, oppilaitokset ja kunnat. Rahoitusta voi saada esimerkiksi koulutukseen ja tiedonvälitykseen, yleishyödyllisiin investointeihin, kylien kehittämiseen, elinkeinojen kehittämiseen sekä innovaatiohankkeisiin. Osaaminen, innovaatiot ja digitalisaatio ovat läpileikkaavia teemoja kaikissa toimissa. Rahoitettavien hankkeiden tulee vastata Leader-ryhmän kehittämissuunnitelman tavoitteita. Tuen hakijan tulee sijaita tukikelpoisella maaseutualueella.

Keski-Pohjanmaalla toimii kolme Leader-ryhmää. Pirityiset (Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Perho, Toholampi ja Veteli sekä Kokkolan kaupungin Kälviä, Lohtaja ja Ullava.) Aktion Österbotten (Kokkolan muut maaseutualueet) ja Rieska-Leader (Kannus).

Euroopan meri-, kalatalous ja vesiviljelyrahasto 2021–2027 (<https://valtioneuvosto.fi/delegate/file/102752>)

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta tuetaan kalatalouden elinkeinojen eli kalastuksen, vesiviljelyn, kalakaupan ja kalanjalostuksen kehittämistä ja investointeja. Lisäksi rahastosta rahoitetaan kalatalouden ympäristötoimia, kalastuksen valvontaan, tiedonkeruuseen ja meripolitiikkaan liittyviä viranomaistoimintoja sekä kalatalouden paikallista kehittämistä. Suomen ohjelmassa määritellään tarkemmin tuettavat toimenpiteet sekä rahoitussuunnitelma.

Ohjelmassa on neljä toimintalinjaa:

1. Kestävä kalastus ja vesiympäristön ennallistaminen ja suojele,
2. Kestävä vesiviljely sekä jalostus ja markkinat,
3. Kestävän sinisen talouden mahdollistaminen rannikko-, saari- ja sisämaa-alueilla sekä kalastus- ja vesiviljely-yhteisöjen kehittämisen edistäminen sekä
4. Meripolitiikka.

Helmi-elinympäristöohjelma 2021–2030 (<https://ym.fi/helmi>)

Helmi-elinympäristöohjelma 2021–2030 vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaa luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Samalla hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista. Neuvonnasta vastaavat ympäristöministeriö ja ELY-keskukset. Avustusta voidaan myöntää kuntien, yhdistysten, säätiöiden ja vesiosuuskuntien luonnon monimuotoisuutta edistäville hankkeille. Helmi-ohjelmasta rahoitettavat teemat ovat:

- Soiden suojele ja ennallistaminen
- Lintuvesien ja kosteikkojen kunnostaminen
- Perinnebiotooppien hoito
- Metsäisten elinympäristöjen hoito
- Pienvesien ja rantaluonnon kunnostus

Business Finlandin rahoituspalvelut (<https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/etusivu>)

Business Finland tarjoaa kansallista innovaatorahoitusta ja kansainvälistymispalveluita sekä edistää matkailua ja investointeja Suomeen. Business Finland rahoittaa digitalisaatiota, terveyttä ja hyvinvointia, kuluttajaliiketoimintaa, biotaloutta ja cleantechiä sekä matkailua. Business Finlandin rahoitukset kohdistuvat erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille. Suuret yritykset ja tutkimusorganisaatiot voivat saada rahoitusta yhteisiin projekteihin pk-yritysten kanssa.

Suomen kestävän kasvun ohjelma (Suomen kestävän kasvun ohjelma – vauhtia uudistuksiin ja investointeihin - Valtiovarainministeriö (www.vm.fi))

Kestävän kasvun ohjelma vauhdittaa kilpailukykyä, investointeja, osaamistason nostoa sekä tutkimusta, kehitystä ja innovaatioita. Se tukee hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä kasvusta. Ohjelman rahoitus tulee EU:n kertaluonteisesta elpymisvälineestä (Next Generation EU). Rahoitusta voivat hakea muun muassa yritykset, kotitaloudet, kunnat ja hyvinvointialueet. Tarkemmat kohdejoukot ja hakukriteerit selviävät elpymissuunnitelmasta ja tarkentuvat hankehakujen käynnistyessä.

Ohjelma rakentuu neljälle pilarille

1. Vihreä siirtymä tukee talouden rakennemuutosta ja hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa
2. Digitalisaation ja datatalouden avulla vahvistetaan tuottavuutta ja tuodaan palvelut kaikkien saataville
3. Työllisyysasteen ja osaamistason nostaminen kestävän kasvun vauhdittamiseksi

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen.

Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma (<https://ym.fi/kuntien-ilmastoratkaisut-ohjelma-2018-2023>)

Ympäristöministeriön Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma vauhdittaa paikallista ja alueellista ilmastotyötä Suomessa. Tavoitteena on, että kuntien ja maakuntien kasvihuonekaasupäästöt vähenisivät vähintään kansallisen hiilineutraali Suomi 2035 -tavoitteen mukaisesti, mahdollisimman kustannustehokkaasti ja hyväksyttävästi. Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelma tukee ja rahoittaa kuntien ja alueiden ilmastotyötä hankintojen ja valtionavustusten kautta. Suurin osa ohjelman rahoituksesta suunnataan suoraan kuntien **ja alueiden omien ilmastohankkeiden avustamiseen**. Lähtökohtana hankkeissa on ottaa käyttöön parhaita ilmastokäytäntöjä ja kokeilla uusia. Kuntatasolla lähikuntia kannustetaan useamman kunnan ilmastoyhteistyöhön. Alueatasolla ilmastotyötä vauhditetaan erityisesti maakuntien liittojen ja ELYkeskusten kautta.

KIRAilmasto (vähähiilisen rakennetun ympäristön -ohjelma) (<https://kirahub.org/kirailmasto/>)

Ohjelman tavoitteena on vauhdittaa rakennetun ympäristön ilmastomuutosta torjuvien ja vähähiilisyttä tukevien tuotteiden, teknologioiden, palveluiden ja toimintamallien kehitystä ja leviämistä, edistää elinkeinorakenteen uudistumista ja kasvattaa suomalaisyritysten kestäviin ratkaisuihin perustuvaa kilpailukykyä. Vähähiilisen rakennetun ympäristön ohjelma toteuttaa osaltaan Suomen kestävä kasvun ohjelmaa, joka on osa EU:n elpymisvälinettä (Recovery and Resilience Facility, RRF). Osa RRF -rahoituksesta on päätetty ohjata rakennetun ympäristön ilmastotyöhön ja teemaan liittyviä **avustushakuja toteuttavat ympäristöministeriö (kunnat ja muut toimijat) ja Business Finland (yritykset)**.

Hiilestä kiinni -ohjelma (<https://mmm.fi/maankayttosektorin-ilmastosuunnitelma>)

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnoima maankäyttösektorin ilmastotoimenpidekokonaisuus rahoittaa maatalouden vihreän siirtymän tutkimus- ja innovaatio-, kehittämis- ja tietohankkeita. Tavoitteena on vähentää maankäyttösektorin ilmastopäästöjä ja lisätä hiilinieluja ja hiilen sidontaa. Maankäyttösektorin ilmastotoimenpidekokonaisuus toteuttaa Sanna Marinin hallitusohjelmaa ja maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma MISUa. **Rahoitusta voivat hakea eri toimijat riippuen rahoitushausta.**

Kestävä kaupunki -ohjelma (<https://kestavakaupunki.fi/etusivu>) Kestävä kaupunki -ohjelman tavoitteena on ratkaista kaupunkien kestävä kehityksen haasteita ja levittää hyviä käytäntöjä yhdessä kaupunkien ja kuntien kanssa. Kestävä kaupunki -ohjelma edistää kaupunkien ja kuntien kestävä kehitystä sekä käytännön kaupunkikehittämisen että strategisen johtamisen tasolla. Ohjelman pääteemat ovat vähähiilisyys, älykkyys, terveellisyys ja sosiaalinen kestävyys. Uusia ratkaisuja etsitään näitä teemoja yhdistäviin ja niiden väliin jääviin haasteisiin. **Kestävä kaupunki -ohjelmaa koordinoi ympäristöministeriö ja ohjelma on suunnattu ensisijaisesti kuntien ja kaupunkien kehittämiseen.**

EU:n kansainväliset rahoitusohjelmat

Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat eli Interreg-ohjelmat ovat osa EU:n alue- ja rakennepolitiikkaa, ja niitä osarahoitetaan Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR). Interreg-ohjelmilla tuetaan rajat ylittävää rajaseutujen kehittämistä, valtioiden välistä, laajempia alueita kattavaa yhteistyötä sekä koko EU:n kattavaa alueiden välistä yhteistyötä.

Ohjelmakaudella 2021–2027 Keski-Pohjanmaa kuuluu seuraavien Interreg-ohjelmien ohjelma-alueeseen: Interreg Aurora, Interreg Itämeren alue (Baltic Sea Region, BSR), Interreg Pohjoinen periferia ja arktinen (Northern Periphery and Arctic, NPA) sekä Interreg Europe. Muista Interreg-ohjelmista poiketen Interreg Europe on suunnattu suoraan aluekehityspolitiikasta vastaaville viranomaisille.

Interreg Aurora (<https://interregaurora.eu/>)

Aurora-ohjelman neljä toimintalinjaa ovat älykäs ja kestävä kasvu; vihreä ja kestävä siirtymä; koulutus, kulttuuri ja kestävä matkailu; sekä yhteistyön hallinnoinnin parantaminen. Ohjelma-alueeseen kuuluu alueita Pohjois-Suomesta, Pohjois-Ruotsista ja Pohjois-Norjasta sekä saamelaisalueet. Suomessa katetut maakunnat ovat Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa sekä uusimpina alueina Kainuu ja Pohjois-Karjala. Hankkeessa tulee olla mukana kumppaneita vähintään kahdesta maasta. EU-maista tulevat hankekumppanit voivat saada Interreg-rahoitusta korkeintaan 65 prosenttia hankkeen budjetista, minkä lisäksi suomalaisten kumppaneiden on mahdollista hakea kansallista vastinrahoitusta Lapin liitosta. Rahoitusta voivat hakea erityyppiset toimijat julkisista organisaatioista yrityksiin ja järjestöihin.

Interreg Itämeren alue (BSR) (<https://interreg-baltic.eu/>) Ohjelman neljä toimintalinjaa kaudella 2021–2027 ovat innovatiivinen yhteiskunta, vesiviisas yhteiskunta, hiilineutraali yhteiskunta sekä yhteistyön hallinnointi. Ohjelma-alueeseen kuuluu kahdeksan EU-maata Itämeren alueelta sekä Norja. Hanketyyppejä on neljä: tavalliset yhteistyö- ja kehittämishankkeet (core projects), pienet yhteistyö- ja kehittämishankkeet (small projects), projektialustat ja EU:n Itämeren alueen strategian hallinnoinnin tukeminen. Niin kutsutuissa tavallisissa ja pienissä hankkeissa vaatimuksena on vähintään kolme hankekumppania kolmesta eri ohjelmamaasta. Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitus on korkeintaan 80 prosenttia, minkä lisäksi on mahdollista hakea kansallista vastinrahoitusta Uudenmaan liitosta. Myös tästä ohjelmasta rahoitusta voivat hakea julkisten toimijoiden lisäksi mm. yritykset ja järjestöt.

Interreg Pohjoinen periferia ja arktinen (NPA) (<https://www.interreg-npa.eu/interreg-npa-2021-2027/>) NPA-ohjelman lähtökohtana on ohjelma-alueita yhdistävät maantieteelliset erityispiirteet, harva asutus ja syrjäisyys EU:n talouskeskuksista, jotka muodostavat perusteen koko alueen yhteistyölle. Ohjelmaan osallistuu alueita Suomesta, Ruotsista, Irlannista ja Norjasta sekä kokonaisuudessaan Islanti, Färsaaret ja Grönlanti. Ohjelman toimintalinjat ovat innovaatiokapasiteetin vahvistaminen, ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja resurssien riittävyyteen vastaaminen sekä yhteistyövalmiuksien parantaminen. Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) rahoitus on enintään 65 prosenttia, minkä lisäksi suomalaiset tuensaajat voivat hakea kansallista vastinrahoitusta Lapin liitosta. Hankkeisiin voivat osallistua sekä julkiset että yksityiset toimijat.

EU-erillisohjelmiksi kutsutaan rahoitusohjelmia, joissa hankerahoitusta haetaan ja se myönnetään pääsääntöisesti Euroopan komissiosta tai sen alaisista virastoista. Avautuvat haut julkaistaan komission Funding & Tender Opportunities -portaalissa. Alla on listattu muutamia keskeisimpiä ohjelmia. Horisontti Eurooppa (https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/fundingopportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en)

Horisontti Eurooppa on EU:n tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelma, jonka budjetti vuosille 2021– 2027 on lähes 100 miljardia euroa. Ohjelma rakentuu neljästä pilarista: huipputason tiede; globaalit haasteet ja Euroopan teollisuuden kilpailukyky; innovatiivinen Eurooppa; sekä osallistumisohjelman laajentaminen ja eurooppalaisen tutkimusalueen (ERA) vahvistaminen. Ohjelman kautta EU rahoittaa mm. tutkijoiden huippututkimusta, koulutusta ja kansainvälistä liikkuvuutta sekä yritysten tuotekehitystä, innovaatioiden skaalausta ja kansainvälistä kasvua.

Digitaalinen Eurooppa (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>) Ohjelman tarkoituksena on tukea digitaalisten valmiuksien kehittämiseen ja teknologian laajempaan käyttöönottoon liittyviä toimia. Ohjelman viisi keskeistä teemaa ovat suurteholaskenta, tekoäly, kyberturvallisuus, edistyneet digitaaliset taidot sekä digitaalisten valmiuksien paras käyttö ja yhteen toimivuus.

Verkkojen Eurooppa (Connecting Europe Facility, CEF) (https://cinea.ec.europa.eu/programmes/connecting-europe-facility_en) CEF tarjoaa rahoitusta liikenne-, energia- ja tietoliikenneverkkojen kehittämishankkeiden suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Kohderyhmää ovat energia-, liikenne- ja tietoliikenneverkkojen omistajat ja kehittäjät. Hankkeilla edistetään esimerkiksi puhtaampia liikennemuotoja ja nopeampia laajakaistayhteyksiä sekä helpotetaan uusiutuvan energian käyttöönottoa. Hankkeiden valinnassa painotetaan eurooppalaista lisäarvoa tuovia hankkeita ja puuttuvien yhteyksien rakentamista.

LIFE (https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en) EU:n ympäristöön, luonnonsuojeluun ja ilmastotoimiin keskittyvä LIFE-ohjelma rahoittaa ympäristöön ja luonnon monimuotoisuuteen, kiertotalouteen, ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen, sekä puhtaaseen energiaan siirtymiseen liittyviä hankkeita. Kaudella 2021–2027 ohjelman budjetti on noin 5,4 miljardia euroa.

Luova Eurooppa (<https://culture.ec.europa.eu/creative-europe>) Ohjelmasta tuetaan hankkeita mm. musiikin, kulttuuriperinnön, esittävien taiteiden ja kirjallisuuden aloilla sekä audiovisuaalisella alalla. Ohjelma sisältää lisäksi liikkuvuusohjelman, joka tarjoaa kulttuurialan ammattilaisille, taiteilijoille ja luovan työn tekijöille mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin yhteistyöprojekteihin tai lähteä ulkomaille kehittämään ammatillista osaamistaan.